

RAAMATUKOGU

RAAMATUKOGUNDUSE ALAKIRI

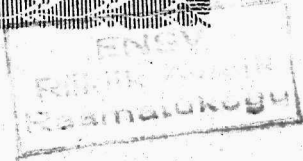
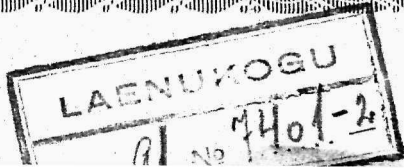
SISU

1. Ühisele tööle 1—2
2. *A. Sibul*. Töölihtsustamisest avalikkudes raamatukogudes 3—7
3. *A. Juulman*. Nähteid Viru avalikkudest raamatukogudest 8—13
4. *H. Mugasto*. Raamatuvalikust 13—17
5. *K. Kihlevalt*. Avalikud raamatukogud ja koolid 17—21
6. *Fr. Puksov*. Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu tegevusest 1930. a. 21—23
7. *A. Saul*. Kavakindla lugemise juhata-mise korraldamisest 23—25
8. *M. Lõplik*. Tartu Ülikooli raamatukogu kataloogid 25—30
9. Kas levitavad raamatud taude? 30—31
10. *O. Urgart*. Eesti Bibliograafia Asutis 31—34
11. Üleriikl. raamatukoguhoidj. päev 34—38
12. Kirjandus 39—40
13. *A. Jürman*. Rahvusvahelisest Raamatu-koguhoidjate Ühingu Liidust 41—43
14. Linnade raamatukogude tarvitamisest 1930/31. 43
15. Varia 44

Nr. 1 (3)

Mai 1931.

II aastakäik

RAAMATUKOGUHOIDJATELE

KOGUDE KORRALDAMISEL TARVILIKKU KIRJANDUST

Kuukirja „EESTI KIRJANDUSE“ aastakäigud. Hinnad: 1918/19—1924. à 3 kr. 60 s.; 1925—1929. à 5 kr.; 1930. — 6 kr.; nahkköites 2 kr. kallim. Tellimishind 1931. a. 5 kr. aastas, 2 kr. 50 s. poolaastas, 1 kr. 25 s. veerandaastas, üksiknummer 50 s.

„Eesti Kirjanduse“ aastakäigud sisaldavad peale paljude väärtuslike artikkelite kirjanduse, keele, ajaloo, rahvateaduse ja teiste kultuurküsimuste alalt veel rikkalikult arvustisi ja ülevaateid ilmunud kirjanduse kohta, nii et aasta jooksul on käsitletud kuukirja veergudel peaaegu kõik ilmunud silmahakkavamad raamatud. Seni on „EK“ veergudel ilmunud arvustisi 433 mitmesuguse raamatu kohta eraldi ja 55 muud ilmunud kirjandust käsitavat artiklit. See suur kogu erapooletut arvustuslikku materjali on hädatarvilik igale teadlikule raamatukoguhoidjale, et saada ülevaadet raamatute väärtusest nende muretsemisel.

1924. a. alates ilmub „Eesti Kirjanduse“ lisana „Eesti raamatute üldnimestik“, mis sisaldab täpsaid bibliograafilisi andmeid kõigi nii Eestis, kui ka välismail ilmunud eestikeelsete raamatute, ajakirjade, ajalehtede ning brošüüride kohta. Iga ilmuva „EK“ uue numbrilisa toob bibliograafilisi andmeid värske kirjanduse kohta.

„Eesti raamatute üldnimestik 1924—1928.“ on ilmunud ka eri raamatuna, varustatud üldise autorite, pseudonüümide ja tõlkijate nimestikuga. 560 lk., hind 8 kr., nahkköites 10 kr.

Eelmise nimestiku eeljärguna ilmus 1931. a. kevadel iseseisvalt „Eesti raamatute üldnimestik 1918—1923.“ Selle sisu pole avaldatud „Eesti Kirjanduse“ aastakäikude kaasas.

Peale selle igale kogule vajalikud teosed:

A. Kurvits, Hariduse- ja Sotsiaalministeeriumi peasekretär:

Raamatukogu ja vabaharidustöö

144 lk., hind 2 kr. 50 s., kalingurköites 4 kr.

Teos selgitab praktilisest seisukohast küsimusi, kuidas asutada raamatukogu ning korraldada nende võrku, kuidas praegustes oludes kõige otstarbekohasem pidada heas korras ja tegevusvõimsana raamatukogu, leida rahalisi võimalusi jne., sõnaga kõike seda, mis on tähtis peale puhttehnilise raamatukogu korralduse. Eraldi käsitletakse lugemistuba, ning kodust ja laste raamatukogu. Lisaks raamatukogunduse seadused ja määrused.

Oskussõnastik raamatukogunduse ja bibliograafia alalt

eesti, saksa ja vene keeles.

Kogunud ja toimetanud R. Antik, L. Ploompuu, Fr. Puksov'i, A. ja K. Veltmann'i ning J. V. Veski kaasabil.

106 lk., hind 2 kr. 50 s., kalingurköites 4 kr.

Raamatud on saadaval kõigis paremais raamatukaupluses, „Eesti Kirjanduse“ 1931. a. tellimisi võtavad vastu kõik raamatukp., postiasutised ning Seltsi usaldusmehed. Tellida võib ka otseteed *Eesti Kirjanduse Seltsi* büroolt, aadr.: Tartu, Lai t. 35, tel. 601. Raha ettesaamisel kannab postikulud Selts.

Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus, Tartus

Fr. R. Kreutzwaldi nim.
Eesti NSV Riiklik
Raamatukogu

SP, 917P

RAAMATUKOGU

RAAMATUKOGUNDUSE AJAKIRI

Nr. 1 (3)	Mai 1931.	II aastakäik
Ilmub 2 korda aastas. Tellimishind Kr. 1.— aastas. Üksik № 50 senti.	Toimetus: A. Jürman, A. Kettman, Fr. Puksov, A. Sibul (vastut. toim.), O. Urgart. Väljaandja: Eesti Raamatukoguhoid- jate Ühing. Address: Tallinna Kes- kraamatukogu Tel. 18-59	Kuulutuste hind: 1 ktlg Kr 18.— 1/2 ktlge „ 9.— 1/4 „ „ 5.—

Ühisele tööle.

Möödunud on kaheksa aastat Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu asutamisest. Selle aja jooksul on ühingu juhtivad tegelased korduvalt kaalunud oma ajakirja väljaandmise küsimust, et kaasa aidata meie raamatukogude arengule ja kultuurilise tasapinna tõstmisele. Kuid noore ühingu piiratud aineliste võimaluste juures ei saadud kohe asuda ajakirja järjekindlale väljaandmisele, vaid tuli esialgu piirduda üksikute numbrite avaldamisega. Sarnaseid üksikuid numbreid on ilmunud kaks, milledest esimene sisaldab peamiselt esimese üleriiklise raamatukoguhoidjate kongressi kirjeldisi ja teine kirjutisi raamatukogunduse alalt.

Kuna oma ajakirja järjekindel avaldamine esialgu võimalik ei olnud, katsuti kokkuleppel teiste ajakirjadega soetada omale häälekandjat. 1926. a. sobis sarnane kokkulepe E. Karskusliiduga ajakirja „Külvaja“ kohta, mis ilmus 1927. a. esimesel poolel ka E. Rmkh. Ühingu häälekandjana, kuid teisel poolaastal muutus „Külvaja“ jälle puht karskusesisuliseks ajakirjaks ja ühing jäi ilma häälekandjata. Siis kasustati ajakirja „Vabaharidustöö“ vastutulekut ja avaldati läinud aastal raamatukogunduse erinumber.

Kuid üksikute ja erinumbrate avaldamisega ei saa küllaldaselt mõjustada raamatukogunduse arengut. Selleks on tingimata tarvilik järjekindlalt ilmuv ajakiri. Sellele seisukohale asus viimane E. Rmkh. Ühingu peakoosolek ja otsustas hakata järjekindlalt välja andma oma ajakirja „Raamatukogu“. Esialgu ilmub ajakiri kaks korda aastas: mais ja novembris. Iga number tuleb 2—2½ poognat suur. Tellimise hind on võetud õige mõõdukas ja

nimelt 1 kroon aastas. See tasub vaid otsekohesed ajakirja väljaandmise kulud. E. Rmkh. Ühingu liikmed, kel 1931. a. liikmemaks makstud, *saavad ajakirja tasuta.*

Peame tunnistama, et ei ole kerge välja anda järjekindlalt oma ajakirja. See nõuab ühingult suurt pingutust. Kuid ühing loodab, et raamatukoguhoidjad suudavad hinnata oma ajakirja tarvidust ja omalt poolt kõik teevad, et ta leviks meie raamatukoguhoidjate peres. Meie raamatukogude võrk, mis sisaldab üle 600 avaliku raamatukogu, on küllalt suur, et ülal pidada väikest ajakirja. Hoolitseda tuleb mitte ainult leviku, vaid ka sisu eest. Ka siin loodame, et raamatukoguhoidjad ei keeldu jutustamast ajakirja veergudel oma töö kogemustest, saavutisist ja puudusist, mis takistavad raamatukogude tegevust. Kaastöö, tellimised ja liikmemaksud palume juhtida Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu nimele Tallinna, Vabaduse puistee 4.

Liitume ühiseks tööks ja tagajärjed ei jää tulemata!

Toimet us.

Naiste ja kodude ajakiri

„EESTI NAININE“

Hinnata kaasaanded „Väikeste
Sõber“ ja lõike ning muustrileht.

„Eesti Naine“ ei tohiks puududa ühestki
raamatukogust, et naislugejaid rahuldada.

Tellida saab igast postiasutisest.

Aadress: Tartu, Jakobi 12

Töölihtsustamisest avalikkudes raamatukogudes.

Tuleb uus raamat kas ostu, annetuse või vahetuse teel kogusse, siis ei ole ta veel laenutuseks kõlbulik. Teda ei saa sarnases kujus, nagu ta kogusse tuli, laenajate kätte anda, sest et tema juures on tegemata tarvilikud tehnilised ettevalmistustööd. Et raamat laenutuskõlvuliseks saaks, selleks on tarvis ta kanda põhi- ehk üldnimestikku, liigitada, tembeldada, kirjutada nimestikkude ja raamatu-kaardid, kui viimased tarvitusel, köita, sildid ja taskud liimida, kui köitja seda ei tee. On see kõik sündinud, siis alles võib raamat tarvitaja kätte minna.

See eeltöö, nõndanimetatud tehniline eeltöö on üheks aegaraiskavamaks tööks raamatukogu korraldamises, sest iga raamatu laenutuskõlvuliseks tegemiseks kulub raamatukoguhoidjate arvestuse järele 20—50 minutit. Aja kulu oleneb suurel määral raamatukogu suurusest, sest mida suurem kogu, seda täpsam ja üksikasjalisem tehniline korraldustöö raamatute laenutuskõlvuliseks tegemisel. Palju oleneb siin koguhoidja tööoskusest ja vilumusest. Arvestades meie avalikkude raamatukoguhoidjate enamiku väheste kogemustega, peab arvestama, et meil keskmiselt iga raamatu laenutuskõlvuliseks tegemiseks kulub 30 minutit.

Kui nüüd võtame arvesse, et 1928/1929. aastal meie avalikud raamatukogud täienesid 60.380 uue köitega, siis kulub nende raamatute laenutuskõlvuliseks tegemiseks 181.140 minutit ehk 4313 tööpäeva, kui võtta tööpäeva pikkuseks 7 tundi. Kui arvame tööpäeva tasuks 2½ krooni, siis kulus avalikkudes raamatukogudes uute juurdetulnud raamatute laenutuskõlvuliseks tegemiseks ümmarguselt 10.800 krooni. See on õige suur summa. Tahtmata tekib küsimus, kas ei ole võimalik vähendada seda suurt tööd, mis raamatukogudes tehakse raamatute laenutuskõlvuliseks tegemiseks ja mis läheb nii väga palju maksma.

Vaatame siis lähemalt, mis võiksime ja saaksime teha tehnilise töö vähendamise ja lihtsustamise sihis.

Meil praegu maksva korra järele peab iga raamatukoguhoidja kõik saadud raamatud kandma põhi- ehk üldnimestikku, mille juures tuleb täita terve rida lahtreid kõiksugu andmetega. Loomulikult võtab see rohkesti aega ja nõuab ettevaatust, et mitte vigu teha ja raamatut määrida. Sissekandmine sünnib arvete või saatelehtede põhjal, mis saadud äri- või eraisikult, kellelt raamatud oste-

tud. Äris on nähtud vaeva raamatute kirjutamisega arvele. Nüüd peab koguhoidja omakord aega viitma nende kandmisega põhinimestikku. See teistkordne töö, mis raamatukogus sünnib, võiks ära jääda.

Põhinimestik kui seesugune ei ole hädatarvilik. Tema asemele võiksid astuda arved. Et arved põhinimestiku aset saaksid täita, selleks tuleb neile anda vastav kuju, mis võiks olla järgmine:

N. Raamatukauplus

Tallinnas,

..... " 193

Arve

N. Raamatukogule.

Järje nr.	Autor, pealkiri, kirjastaja ja ilmumisaasta	Raamatu hind		Kõite hind		Liigi nr.	Järje nr. liigis	Märkused
		Kr.	S.	Kr.	S.			

Arvelehe suurus võiks olla 21 × 30 sentimeetrit. Kõik saadud arved nummerdatakse nende saamise järjekorras nagu tõendavad tokumendid ja järjenumber kirjutatakse paremal pool arve ülemisel nurgal asuvasse lahtrisse. Edasi tähendatakse arvele arve andja nimi ja aadress, arve väljaandmise kuupäev ja kellele arve antud.

Arvelehe täitmine ei tohiks raamatukauplusele, kes arve annab, raskusi sünnitada.

Esimese lahtri jätab arveandja tühjaks. Sinna kirjutab koguhoidja raamatu kogusse tuleku järje- (põhinimestiku-) numbri. Teise ja kolmanda lahtri täidab arve andja. Järgmised kolm lahtrit täidab koguhoidja. Kui aga arve andja raamatud ühtlasi ka köidab, siis märgib ta kõite lahtris veel kõite hinna iga raamatu taha.

Kuna arved kirjutatakse üksikutel lehtedel, siis on võimalik seda teha kirjutusmasinal, mille tõttu nad saavad korralikud ja ühtlased. Raamatukogu saaks arve ühekorraga kahes eksemplaris, millest üks täidaks põhinimestiku ülesannet ja teine oleks kassatokumendiks.

Sarnaste lehtede tarvitamise juures piirdub koguhoidja töö sellega, et ta arvele kirjutab järjekorra- (põ-

hinimestiku-) numbri, mis raamat saab, ja märgib selle numbri raamatusse. Edasi tähendab ta arvel ja raamatuse eneses raamatu liigi ja järjenumbri liigis ja köitehinna arvele, kui raamat köitja käest tagasi toodud. Kui raamat kustutatakse, siis tehakse vastav kustutuse märkus märkuste lahtris. Kuna erakogudes, mis avalikkude kogude ülesannet täidavad, vahet tuleb teha nende raamatute vahel, mis ostetud riigi ja omavalitsuse toetuse arvel ja ülalpidaja oma rahaga, siis võib märkuste lahtris nende raamatute taha, mis ostetud toetuse summadega, märkida R(Riigi) või järjenumbrile alla tõmmata punane joon.

Sarnane lihtne arvelehtedel peetud põhinimestik vähendab tunduvalt tööd, sest siin on täita ainult 7 lahtrit, milledest kaks suuremat ja kõige rohkem tööd andvat raamatukaupluses täidetakse, kuna praeguses põhinimestikus tuleb täita tervelt 12 lahtrit.

Sarnaste arvete kasustamine põhinimestiku asemel ei ole mingisugune uudis. Ameerikas tarvitatakse seda viisi terves reas raamatukogudes. Saksamaal on see viis tarvitusel Leipzigi linna raamatukogus, mida juhib tuntud raamatukogunduse tegelane Walter Hofmann. Venemaal on ta linnaraamatukogudes tarvitamiseks lubatud. Arvan, et ka meil ei võiks raskusi olla tema tarvitusele võtmiseks, vähemalt linnade raamatukogudes. Muidugi oleneb selle küsimuse otsustamine Hariduse- ja Sotsiaalministeeriumist, kes peab siis praegust määrust avalikkude raamatukogude kohta muutma, milles ette nähtud raamatute kandmine põhinimestikku.

Palju aega ja vaeva nõuab koguhoidjalt nimestikkude valmistamine. Üks osa koguhoidjaid tarvitab vihk-, teine osa kaartnimestikke. On ka kogusid, kus mõlemad nimestikud rööbiti tarvitusel. Mõlemate nimestikkude koostamine nõuab hulga tööd. Seda tööd saaksime kaartnimestiku juures miinimumini vähendada, kui ühes müügilolevate raamatutega oleks võimalik omandada trükitud kaarte. Trükitud kaardid on märksa paremad käsitsi kirjutatuist. Nad on selgemad, ülevaatlikumad ja kergesti loetavad. Andmed trükitud kaartidel võiksid olla märksa täielikumad, kui käsitsi kirjutatuil. Poleks paha, kui nad koguni annoteeritud oleksid. See annaks nimestiku kasutajale suuri paremusi, sest tal oleks siis ühtlasi ka selgus selle kohta, millest raamat räägib, mis ta sisaldab. Käsitsi kirjutades, koguhoidja aega kokku hoides, kirjutab vaevalt üle ühe kaardi raamatust, kuna sel puhul, kui on võimalik saada valmis kaarte, ta omandab kindlasti mitu

kaarti, et luua tarvilikke nimestikke ega lepi ühe liiginimestikuga, nagu nüüd harilikult sünnib. Kui laenajatel peale liiginimestiku on kasutada veel aine- ehk sõnanimestik, siis on see suureks hõlbustuseks raamatukogu kasutajatele.

Et trükitud kaardid suuri hõlbustusi raamatukoguhoidjatele pakuvad, on selge. Samuti on kindel, kui kaartide trükkimist korraldaks üks keskkoh, saaksid raamatukogud korralikult koostatud nimestikkude kaardid, kuna nüüd, kus kogud seda ise teevad, kaardid suures enamikus halvasti on koostatud ja oma ülesannet puudulikult täidavad.

Nüüd tuleb palju raskem küsimus ja nimelt, kuidas korraldada nimestiku-kaartide trükkimist, kes võtab selle ülesande oma peale ja kui laias ulatuses seda teha, kas kõigi ilmuvate raamatute kohta või piirduda ainult nendega, mis avalikkusesse kogudesse võiksid minna.

Üks lahendus oleks, et kirjastajad ühes raamatuga kirjastaksid ka kaardid ja need ühes raamatutega müügile saadaksid. Karta on, et sel teel raske on saavutada ühtlust. Kaardid tuleksid ebaühtlased tekstilt ja koostamise juhustelt. Vaevalt saaksime head kartongi. Kui võimalik on neid pahesid ära hoida, siis oleks see tee kõige sobivam, sest kaart ilmuks kohe ühes raamatuga ega tuleks teda kusagilt mujalt hankida.

Kui meie kirjastajad ei peaks sellega hakkama saama, võiks kaalumisele tulla, kas mõni raamatukogu ei võiks seda ülesannet võtta oma peale. Jutt võiks siin olla Tartu Ülikooli Raamatukogust, kes koostab eesti raamatute üldnimestikku. Siin on juba nimestiku-kaardi tekst olemas, on ainult tarvis trükki toimetada. Kuid kaartide saatmine tellijatele ja sellekohase ladu pidamine on asutisel, mis pole äriline ettevõtte, kaunis raske, aega ja kulu nõudev. Lihtsam on trükkida ainult nii palju kaarte, kui palju kogub tellijaid. Saatmine teeb küll kaardid kallimaks, kuid sellele vaatamata on neid kasulikum tellida, kui hakata ise koostama. Kuigi siin raskustega tegemist, võiks see siiski teostatav olla, kui Hariduse- ja Sotsiaalministeerium omalt poolt kaasa aitaks.

Võiks veel küsimusse tulla Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing ja Eesti Haridusliit. Esimene võiks seda teha, kuid tal puudub kapital, mis sinna mahutada ja sellepärast saab ta vaevalt seda ülesannet oma peale võtta. Parem asend seisukorras selle poolest on Haridusliit, vähemalt rahaline küsimus ei võiks talle teha raskusi.

Kuna trükitud kaardid raamatukogudele tähendavad suurt tööjõu kokkuhoidu, siis peaksid raamatukoguhoidjad katsuma oma ühingu ja Hariduse- ja Sotsiaalministeeriumi kaudu mõju avaldada, et kirjastajad ise hakkaksid oma raamatutele kaarte kirjastama. Kui see tagajärgi ei anna, tuleks teisi lahendusteid lähemalt kaaluda.

Kõigile raamatutele kaarte trükkida ei ole mõtet. Tuleks arvestada nende raamatutega, mis avalikkusesse raamatukogudesse kohased ja sinna teed leiavad.

Kui neile kaartidele veel juurde lisada liiginumber ja ainesõna, siis oleks raamatukoguhoidjatele suur töö tehtud. Siis ei tuleks neil enam maadelda, kuhu liiki raamat kuulub ja millise ainesõna alla teda võtta. See kõik oleks valmis. Tohiks loota ja uskuda, et sarnased kaardid teed leiavad raamatukogudesse, sest nad aitavad suurel määral vähendada koguhoidja tööd. Saanud raamatu ja kaardi, tarvitseb koguhoidjal kaardile märkida ainult koha ja põhinimestiku numbrid ja töö on tehtud. Ei kaardi kirjutamise vaeva ega liigitamise muret.

Siis valmistab koguhoidjatele rohkesti tööd raamatute köitmine, eriti maal, kus puuduvad köitjad. Siin on soovitatav lasta köita raamatud sellel äril, kust raamatud ostetakse. Nüüd võtavad Noor-Eesti, Eesti Kirjanduse Selts, Rahvaülikool ja teised ostetud raamatute köitmise oma peale. Saades raamatud juba köidetult, väheneb sellega koguhoidja töö. Kui äriaga kokku leppida, siis silditakse raamatud ühes köitmisega ja liimitakse taskud sisse, kui taskuid tarvitatakse. See omakord vähendab koguhoidja vaeva.

Kui kõik need lihtsustused läbi viia saame, siis ei kulu enam ühe raamatu laenutuskõlvuliseks tegemiseks 30 minutit, vaid meie võime kindlasti vähem kui 10 minutiga toime tulla. See oleks suur võit ja selle poole tuleb püüda, et vabaneda tehnilise töö koormatusest, mis rõhuvalt laseb meie raamatukoguhoidjate õlul.

A. Sibul.

*Raamatukoguhoidjad koonduge oma organisatsiooni.
Astuge Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu liikmeks!*

Nähteid Viru avalikkudest maaraamatukogudest *).

Arvult on neid poolsada, umbes samapalju osakonnaga. Tervelt 80% neist on asutatud peale iseseisvuse tulekut. Ka kõige vanemate kogude eluiga lisakus, Väike-Maarjas ja Palmses ei ulatu üle veerandsaja aasta. Kuid nooruses pesitsevat elujõud ja arvestades sellega võiks oodata nende tegevuses suuri kavatsusi, kihelevat käärimist ja võimsat hoogu. Tegelikult jätab töö raamatukogudes palju soovida, andes üldlabilõikes palju halle ja ilmetuid pilte. Ajuti on nende tegevus nagu ummikus ja koha peal pole osatud või tahetud seisukorra parandamiseks midagi ette võtta.

Raamatukogu hing on kogujuhataja. Tema tegevusest oleneb suurel määral ümbruskonna elanikkude suhtumine. Oludekohane kirjanduse valik, soodus laenu tamise aeg, kogusse muretsetud kirjanduse levitamine, lugejate arv, lugejate kirjandusliku maitse ja vaimlise tasapinna arendamine — kõik see oleneb raamatukogu juhatajast. Enamikus aga on kogujuhatajate töö ametlik-tehnilist laadi, kuid ka sellises suhtumises töösse tuleb esile suuri puudusi: peetakse korratult hädatarvilikke rakendusraamatuid, ei jälgita raamatute tarvitamismäärausi, viivitakse aruannete esitamisega ja esitatakse ebaõigeid andmeid. *Elava ja arendava vaimu puudumine on peaaegu üldnähe, avalikud raamatukogud on kujunenud armetuiks raamatute ladudeks.*

Valdade ja alevite poolt ülalpeetavates kogudes on enamail juhtudel kogujuhatajaks kohaliku omavalitsuse sekretär või selle abi. Ta valitakse omavalitsuse volikogu koosolekul ning määratakse ka ühtlasi mõnesugune töötasu. Mõnel pool on aga sekretärile või selle abile raamatukogu juhatamine otse sunduslikuks ülesandeks, küsimata ametniku soovist või võimest. Seltsides valitakse raamatukogu juhataja seltsi üldkoosolekul. Palgalisi raamatukogude juhatajaid on siin palju vähem kui valdade ülalpeetavates kogudes. Kes aga ei tea, kui raske on kokku

*) Kuna olud Viru- ja teiste maakondade vahel väga palju ei erine, siis võime siin toodud nähteid mõne erandiga pidada omaseks tervele meie raamatukogude võrgule. Kõigi raamatukogu sõprade sooviks on, et need nähted võimalikult kiiresti kaoks. Selleks on tarvis, et Hariduse- ja Sotsiaalministeerium, maavalitsused ja raamatukoguhoidjad rakenduksid ühisele tööle nende nähete kaotamiseks.

Toimet.

nõiduda maal otsustamisvõimelist seltsi liikmete arvu! Enamasti kujuneb olukord selliseks, et kui kogujuhataja ametist lahkub, siis ka raamatute laenutamine kuni järgmiseni seltsi üldkoosolekuni seisab — sageli terve aasta. Üle poolte raamatukogusid ülalpidavaid seltsi on lugenud oma kaasabi kogujuhataja ametisse valimisega lõppe- nuks, paremail juhtudel toetatakse sedasi, et lubatakse raamatukapile nurgake seltsimaja koridoris või korista- mata peosaalis.

Täiesti võimetu on parandama olukorda ka nõukogu ehk toimkond, sest elumärke avaldab ta vähesel määral. Ta töö piirdub peaaesjalikult esimehe allkirjaga raamatu- kogu tegevuse aruandel; kogujuhataja peab sedagi sele- tama, mida üks või teine küsimus aruandel tähendab. Eel- arvete kokkuseadmine puudub täiesti. Samuti ei suuda nõukogu ehk toimkond pakkuda suurt kaasabi ostetava kirjanduse valikul. Ometi on sel asutisel-moodustisel kaks nime! !

Kui kogematu ja saamatu ollakse raamatukogu töös, sellest mõningaid näiteid. S. raamatukogusse osteti 140 krooniline raamatukapp. See on viie uksega, 9 jala kõr- gune, tohutu sügav ja vägevvalt lakitud koletis, treitud mu- nad nurkades ja puha kõik... M. kogusse osteti suur arv vanemaid köitmata teoseid, saanud odavalt, kuid järg- miste aastate toetussummad kulusid siis kõik raamatute köitmiseks, trükistlõhnav ja meelitav uudiskirjandus puu- dus kogus aastate kaupa. Nii mõneski üldnimestikus on üle poolte raamatutest valesti liigitatud. P. kogu esitas järjekindlalt laestmahakirjutatud aruandeid. K. kogus räägiti väärtuslikuma kirjanduse soetamisest, mille peale kogujuhataja vastas: — Meie inimesed ei loe sellist. — Ja tõepoolest esitas siis aruande, kus kümne loetavama raa- matu hulgas ilutseb esikohal — „Verine kättemaksja An- tonio Porro“.

Väljendust „meie inimesed...“ või „siitnurga inime- sed“ tarvitatakse taunivas mõttes väga laialdaselt ja väga sagedasti, eriti aga selliste kogujuhatajate poolt, kelle vaimline tasapind samasse „nurka“ kuulub. „Nurgad“ on igal pool. Ärgu mindagu lugeja juurde ebamäärase ja alahindava eelarvamisega, raamatukogu olgu üheks abi- nõuks, et „nurka“ keskkohtaks kujundada.

Maal on sageli raamatute köitmine raske, kuna oste- takse köitmata teoseid ja koha peal puuduvad vastava töö- ala esindajad. S. raamatukogus oli toetuste kogusumma paarkümmend krooni. Kohaliku ühekomplektilise kooli ju-

hataja oli ühtlasi ka raamatukogu juhatajaks. Kuna tuli äärmiselt kokku hoida iga senti, siis rahvaraamatukogusse ostetud raamatud köideti värisevi sõrmi kooliõpilaste kaasabil! Pole kusagil näinud, et kohalik köitja oleks seisnud ülesande kõrgusel, harilikult peab lisaks halvale köitele veel palju kallimat hinda maksma. Ka Rakveres on köitmine kallim kui Tartus või Tallinnas. Näiteks saab Noor-Eesti juures läbisegi 40 sendiga päris nägusa ja tugeva raamatukogu köite. Seepärast tellitagu alati ainult köidetud raamatuid.

Väga palju jätab soovida lugemiseks viidud teoste tähtajaline tagasinõudmine ja meeletuletiste saatmine. On üldnähteks, et ei söandata teha meeletuletisi ja tarbekorral viivitusmaksu sisse nõuda. Ent viivitatakse nädalate ja kuude kaupa. Paiguti leidub üksikkogusid, kus raamatud kolm kuni neli aastat lugejate käes viibivad. Eriti halvavalt mõjub viivitamine kogusse muretsetud uudisteoste laenutamisel. Sageli viiakse need õhinaga laiali, kuid kuidagi ei tooda neid enam tagasi. Paremal juhul raamat rändab ringi mööda küla, ilma et kogujuhataja saaks ta teekonna orbiite või lugejaid arvestada. Esineb küllaldaselt juhte, kus päris nõuetav teos lebab kuski sahvris laudil. Ka parim osa lugejaist võõrdub raamatukogust sellise talitusviisi juures. Viivituste puhul peaksid kogujuhatajad ikka ja alati selgesti väljenduma.

Raamatukogude ja nende osakondade vahetalituses on päris harilikeks nähteiks, et kord osakonda viidud raamatuid enam paaril aastal ei vahetata. Kogujuhataja, säästes lähedase ringkonna lugejate huvisid, saadab osakonda ikka kõige vanemad ja kõige katkisemad köited. Igatahes saadetakse osakonda kõik see, mis „moest läinud“. See on väärsamm! Raamatuid peab osakonnaga vahetama tingimata rohkem kui üks kord aastas. Mõned kogujuhatajad on väitnud, et vahetuse momendil pole antud kõiki juba ennem osakonda viidud raamatuid tagasi ja on jätnud sellepärast uued raamatud välja andmata. Selline väide ei pea paika, sest osakonna juhatajal on võimatu neid korrapealt kokku koguda. Kui pole tegemist mitte korratu viivitusnähtega, siis osakonnast tagasitoomata köited on just tõenduseks, et neid seal veel vajatakse. Seepärast vahetatagu julgesti see osa, mis momendil vaba. Ja saadetagu raamatukogu osakonda ka uudiskirjandust. Ärgu mindagu lugeja juurde ka siin ebamäärase ja alahindava eelarvamisega, või „nurga“ mõistega.

On üldine tõde, et raamatuid ostetakse väga vähe. Maaoludes on pea ainukeseks raamatute levitajaks avalik raamatukogu või selle osakond. Väljaspool võrku töötavad kogud on välja suuremas, sest aastate kaupa pole võimalust uudiskirjanduse soetamiseks. Olud pole seni lubanud raamatukogudel töötada pedagoogilisel alusel. Uus lugeja sattub kogusse juhtumisi või uudishimu tõttu. Et aga laialdast lugejate poolehoidu võita, peab uute lugejate juurdevõitmiseks väliste mõjutuste kaudu tegutsema. Ses suhtes on tugev mõju õigel ajal muretsatud uudiskirjandusel. Seda tuleb juurde muretseda rohkem kui üks kord aastas.

Õigest ja otstarbekohasest korraldusest oleneb palju. 1929. aasta sügisel saabus maakoolivalitsusele ühest ingeri raamatukogust teadaanne: Pole millegi üle aruannet esitada. Kohalesaadetud tagavara õpetaja võis ainult tõsisasja konstateerida. Sest ajast peale hakkas raamatukogu tegevust juhtima uus juhataja ja 1930. aasta sügiseks, s. o. ühe aasta jooksul oli saavutatud tähelepandav edu. Täiesti oli muutunud ümbruskonna elanikkude suhtumine raamatukogusse. Oli loodud kindel sisemine korraldus. Raamatukoguruumis võis näha arvjooniseid lugejate ja raamatute koostisest, loetava kirjanduse sisust, lugemisajast jne. Eriti nähtavale kohale oli paigutatud soovitatav kirjandus, nii et iga lugeja võis laenutamisel sellega otsekohele tutvuda. Lugejate arv oli tõusnud kolmekordselt kõrgemale kui kunagi varem. Tehti kavatsusi lugemislaua asutamiseks. Hiljuti võis ajalehtedest lugeda, et Ingerisse sõitnud soome teadlane prof. Setälä ühes kaaslastega tähendatud raamatukogu tööst lugupidamisega kõneles. Ometi on kohapealsed olud väga rasked.

Ime oli sündinud mitte valla ega ka maakoolivalitsuse otsekohele kaasabil, vaid kõik oli teinud tarmukas kogujuhataja, kes sattus peaaegu juhtumisi sellele kohale. Vaat, siin pesitseb kõikide pahede üks juur: kuna puuduvad kutselised raamatukogude juhatajad, siis vallavolikogud ja seltside peakoosolekud üksinda pole küllalt võimelised ja kompetentsed sobivaid kogujuhatajaid valima. Siin peaks maakoolivalitsus kõige laialdasemat kaasabi pakuma ja selleks olgu vastavad juhised ja õigused. Raamatukogu osakondade arvust ja nende tööst pole kellelgi täpsat ettekujutust, sest kogudest saadud ja riigikoolivalitsusele edasisaadetavad aruanded neid andmeid ei sisalda. Miks võib osa valdasid järjekindlalt toetussummade välja-

maksmisega viivitada ja miks ei saa raamatukogud neid õigel ajal kätte?

Juhtub päris reeglikordseid veidrusi. Vajatakse kahte aruande planki, millede hind pole täpsalt teada. Kogujuhataja palub lähemat või kaugemat linna kirjastusäri neid saata. Kulu kujuneb järgmiseks: 6 senti plankide hind + 10 senti tellimisraha + 31 senti lunamaks. Kokku kahe paberilehe hind 47 senti! Miks ei saadeta neid ühest keskkohast ja ühtlase vormi järele? Ja selle aruande plangi sisu nagu ei saaks enam kuidagi muuta, selle ebaselged küsimused on nii mõnegi kogujuhataja mõistust seganud. Sama lugu rakendusraamatutega. Neid on lubatud tarvitada kahesuguse vormi järele. Kogudes segatakse ühtluse mõiste ja tarvitatakse mõlemaid segamini. Tulemuseks on vastuoksused aruannetes.

Vigu ei kõrvalda ka ainult palgad või suured toetussummad. X. raamatukogus maksis kord, et tööd juhtisid kaks isikut, kogujuhataja ja raamatukoguhoidja. „Juhataja“ ülesandeks oli siis ainult arvetele ostetud 150 raamatu liiginumbri märkimine ja aasta lõpul aruande koostamine. Selle töö tasuks makseti 60 krooni aastas. Miks ei esitata raamatukogude eelarve maakoolivalitsusele, nagu seda koolide eelarvega sünnib? Eelpoolnimetatud K. raamatukogus, kust otse pahnakirjandust levitati, oli paaritunnilise nädalatöö tasuks 340 krooni aastas. Ei eita palgamaksmise vajadust, kuid neid peaks normeerima vastavalt tööle. Viru 24-as maaraamatukogus makseti 1929/30. aastal palkadeks ligi veerand miljoni senti. Normeerituna vastavalt kas või loetud raamatute arvule, oleks kahtlematult selle summaga saavutatud suuremaid tagajärgi, kui need tööpoolest olid. Ärgu kardetagu mõnesuguseid norme välja töötada, kuigi need olukorra sunnil oleksid väikesed.

Ei või öelda, et valla- ja alevivolikogud talitaksid toetuste määramisel liigselt seadustähe järele, sest keskmiselt määratakse ühe elaniku kohta 6 senti; kuues raamatukogus ulatub see üle kümne sendi. Kuid tuleb esile valdasid, kus valla kui ka riigi toetussummade väljamaksmisega äärmiselt viivitatakse ja ei saa öelda, et need kõige vaesemad oleksid. Üldse võisid raamatukogud 1929/30. a. ühe elaniku kohta kulutada keskmiselt 12,6 senti.

Maakoolivalitsus on püüdnud mõndagi avalikkude raamatukogude suhtes parandada. On töötatud välja nõukogu-toimkonna normaalkodukord, raamatute tarvitamise normaal määrused ja omavalitsuste ning raamatukogusid

ülalpidavate seltside vahel sõlmitavate lepingute kavad. Neid on kuni 80% kogudes maksma pandud. 1929. a. sügisest peale on tagavara õpetaja ülesandeks ka raamatukogude revideerimine ja instrueerimine. Kuid tagavara õpetaja ja maakoolivalitsus, varustatud ainult Virumaa kogemustega, ei suuda tarviliste juhtnööride puudumisel küsimust kogu selle ulatuses lahendada. *Missugust nähet ka vaatluse alla ei võtaks, ikka osutab selles iga niidiots haridusministeeriumis puuduvale kekskorraldusele.* Sellest ministeeriumi juures puuduvast keskkorraldusest on püütud kõrvale hoida avalikkude raamatukogude seaduse ebamäärase § 21 abil, kuid olukord näitab, et see udune paragrahv ei lahenda veel kõiki avalikkude raamatukogudega seotud küsimusi. Haridusministeerium peaks tingimata kokku kutsuma üksikmaakondades sel alal tegutsevaid revideerijaid. Siis selguks ebanormaalse nähete ulatus ja laad ning oleks võimalik teha mõningaid kavatsusi nende kõrvaldamiseks. Ja seda peaks ta ometi jaksama!

A. Juulman.

Raamatuvalikust.

Kirjandusajaloo vaatlusesemeks on harilikult kirjan duslik teos ise, kuid võimalik on veel ka teine seisukoht, vaatlusesemeks võtta teose tarvitaja, vaadelda seda, kuidas ja miks üks või teine teos on saanud omale suurema või vähema lugejaskonna. Kui lähtuda raamatu tarvita jaskonna seisukohast, siis sageli purunevad need ülessea tud hinnangud, mis kriitik on annud teosele oma kirjan dusliku suhtumisega: mahaarvustatud teos võib saada sentsatsiooninumbriks ja ülistatud, kõrgeväärtusliku au tori looming jääb tolmuma riulile ning toitematerjaliks raamatukoile. Ametlik kriitika, kuski soliidi, tunnusta tud ajakirja veergudel ei mõjusta veel küllaldaselt raa matu levimist, vaid need otsused võivad jääda ainult ma terjaliks tulevasele kirjandusajaloolasele. Kui teosest aga kõneldud ja sellest kirjutatud rahvale enamkättesaadava mais paigus, olgu mahategevalt või ülistavalt, võib olla raamatulevik lugejaskonnas palju suurem.

Paremaks vaatluskohaks raamatuvaliku suhtes on avalikud raamatukogud. Seal on võimalus jälgida „rahva maitset“ ja soove.

Kõigepealt tuleb arvestada kahe asjaoluga: 1) milliseid töid nõutakse (need andmed on vaid raamatukoguhoidjal) ja 2) statistilised andmed selle kohta, mida tegelikult on loetud. Nõutakse igasugust kirjandust, ka pornograafilist, see aga puudub avalikest raamatukogudest. Küsijale pakutakse selle asemel aga midagi paremat, mis umbes võiks vastata ka tema maitsele. Talle antakse „vahepealseid“ teoseid, enne kui kohe lähenetakse väärtkirjanduse pakkumisega. Sarnaseiks paluks on seiklus- ja detektiivromaanid, millel on kahtlemata ka teatud äratav, resp. kasvatav mõju. Ja kas pole ka liik haritud inimesi, kes armastavad lugeda seiklus- ja detektiivromaanide, selle juures ei pruugi teha sugugi etteheiteid, et nad on alaväärtuslikud inimesed omal alal. Kirjandusajaloole on ilukirjandusliku teose lugemine „töök“, kuid harilikule lugejale on ilukirjanduse lugemine *ajaviitevahendiks*. Ometi ei puudu ka sellelaadisel lugemisel, kus loetakse aja möödutamiseks, oma positiivsus, kui lugeja on leidnud ainult midagi „kohast“ oma hingele. Suurima kasu lugejale annab teos just tagaväerinna kahurina, pannes liikvele uinuvad vaimlised jõud. Kui kirjandust loetakse teatud ülesandeks, eksamik, loenguks jne., siis on lugemine kindlaprogrammiline ja ei lasta end mõjustada välistegureist ega muist kuulduisist, kõrvale iäetakse ka isiklik maitsegrund ja huvitavuse küsimus, loetakse rohkem „ametikooste täitmiseks“ ja teosega tutvumiseks. Suurem protsent ilukirjanduse tarvitajaist on aga „juhuslik lugeja“ ja raamatuvaliku probleemikäsitlus leiab just siin oma õige piirala.

Miks üht teost loetakse intensiivsemalt, teist tarvitatakse vähem, miks lugeja valib ühe või teise raamatu? Millised on need tegurid, mis mõjustavad raamatuvalikut? Neile küsimusile pole senini suudetud anda täielikku vastust, kuid mõningaid põhiprintsiipe suudame siiski püstitada.

Kui raamatute tarvitajaid lähemalt vaadelda ja jälgrida nende valikuprintsiipe, siis peame eraldi esitama: 1) väliseid mõjutisi ja 2) sisemisi põhiasi lugejas.

Välismõjutistest suurimaks teguriks raamatuvalikus on *reklaam* (propaganda). Kui raamat on saanud ajakirjanduse kaudu üldtuttavaks, siis on kindlustatud ka selle nõudjaskonna rohkus. Võtame näiteks „Vaeste patuste alevi“. Kas reklaam selle raamatu kohta polnud tõesti elav!? Esimesed „Looduse“ võistlused, täiesti uus võte, kroonida kirjanduslikku teost. See tegi asja põnevaks.

Olid ju 1889. a. ka „võidujooksmised“ Kirjameeste Seltsi juures, kuid need olid ammu kadunud rahva mälestusist. Ja reklaam mõjus hästi, „Vaeste patuste alevit“ on loetud Eestis rohkem kui ühtegi teist teost*). Seda suurt laenutamisarvu ei tule küll niivõrt kirjutada *teose huvitavuse*, kui just *lugejate uudishimu arvele*. Oli sagedane nähe, et lugeja võttis esimese jao, kuid teist enam ei soovinud. Esimese jao lugemisega, resp. lehitsemisega oli rahuldatud uudishimu selle *kuulsaks* saanud kroonitud teose suhtes. Järgmiste aastate „Looduse“ võistlusromaane ei nõuta enam sarnase elevusega, võte (romaanivõistlus) pole enam uudne.

„Tõde ja õigus“ on saanud ka lugejate poolt sooja vastuvõtu. Arvustisi ja kirjutisi selle kohta ilmus väga palju, ajalehtede kaudu sai teos tuttavaks. Kuid siinjuures polnud tähtis siiski niivõrt väline reklaam, kui just *mälestus* sellest, et ta on eesti kirjanduse *parim* teos. Küsiti „Tõde ja õigust“, teati teose täpset pealkirja, kuid „Vaeste patuste alevit“ tuli alul leppida sellega, et raamatukogust küsiti „Looduse“ esimese auhinnaga kroonitud võistlusteost. Teost tunti enam väliskõmu seisukohast, pealkiri võis ununeda. Hiljem muidugi levis ka pealkiri.

Üldse käsitades raamatuvaliku välismõjutisi, võib tuua tähtsama tegurina *mälestuse*, mis jäänud *arvustisist*, *kuulutusest*, *retsensioonest* ja *muist kõnelusist*, kuid ainult siis, kui on olnud korduv sõnavõtt ja allakriipsutus.

Järgnevaks teguriks raamatuvalikus on *lugejate omavaheline soovitus*, kuid siin tuleb juba küsimuse alla raamatu „huvitavus“ ja selle selgitamiseks tuleb asuda lugeja sisemiste, psühholoogiliste põhjuste eritlemisele.

Missugused on need sisemised põhjused, mis lugejat tõukavad selle või teise raamatu lugemisele? Lugeja tunneb huvi sarnaste teoste vastu, mille *sisu ja kirjelduslaad harmoneerub tema hingeelu omadustega*, mis äratavastukaja ja haarab tema mõtte, tunde, tahte ja fantaasia ilma. *Hästireklameeritud teoste* lugemiseks mängib kaasa *uudishimu*, mis omatud väliskõmusest, kuid *avalikkuses vähemtuntud teoselt* nõutakse selle *huvitavust* ja raamat võetakse ainult siis, kui selles arvatakse olevat midagi köitvat. Kuid selle juures ei pea lugeja oma hingeomadusi

*) Väide, et „Vaeste patuste alevit“ on loetud Eestis rohkem kui ühtegi teist teost, ei taha paika pidada, sest Riigi Statistika Keskbüroo andmeil seisab meil loetavuse poolest esikohal „Tõde ja õigus“. Ainult 1927. ja 1928. aasta kohta võiks ehk seda tõendada.

erinevaks teistest, vaid usaldab eelmisi lugejaid ja arvab ka sellest leida huvitavat, mis juba teised on lugenud. Sageli on see omavaheline usaldustahe vaid alateadvuslik. Ja ühte liiki kuuluvate lugejate maitseid lähevadki kokku, n.n. harilik lugeja ei vaja kõrgeleheliselt palu, talle on igavad igasugused ideed ja ka iseloomude raskepärased; vajatakse oma tundepeärast ja vaimukohast: tänapäeva juhu- ja keskpäraste iseloomude põimingut. Stiilisoravus, põnev sündmustik, vähem psühholoogilist eritelu ja sotsiaalse olustiku arutelu, see on tänapäeva *hästiminev raamat*. „Jäljetu haud“ sai hea arvustuse osaliseks ja sageli oli kõnelusi sellest ajakirjanduse veergudel, kuid seda on ometi loetud vähem, kui Mõtslase „Liblika lendu“ ja „Mukodu“. Mõtslase teostes on sündmustikku, väljendus lihtis ja puudub stiili omapära. Selle tõttu lööb ta läbi ilma avaliku reklaamita.

Paljuloetavusel seega kaks tähtsamat põhjust: *teose kuulsus*, kus *allutakse propaganda jõule ja lugeja usaldus*, kus *otsib teosest huvitavust*.

Vaatleksime veel lähemalt, miks lugejale meeldib üks või teine teos. Seda küsimust on uurinud N. Rubakin oma põhjapaneevas teoses „Introduction à la psychologie bibliologique“ (Pariis, 1922), kus ta väljub E. Hennequin'i püstitatud kirjaniku ja lugeja vahelisest psühhilisest sugulusseadusest: suuremat mõju lugejasse avaldab see teos, kus autori psühhilised omadused on analoogilised lugeja psühhilistele omadustele (Rubakin, t. I. lk. 32), s. o. lugejat mõjustavad peamiselt need kirjaniku elamused, mis leiduvad suuremal või vähemal määral lugejas eneses. Sellele väitele põhjenedes arendab edasi Rubakin oma arvamusi. Mispärast lugeja valib ühe või teise teose? Valik võib olla teadlik ja alateadlik. Sageli lugeja ei suuda vastu panna tõmbejõule, mis avaldab tema peale mõni raamatuliik. Nii meeldib pornograafia lugejale, kellel tugev seksuaalne instinkt. *Lugeja keeldumine või sümpaatia teatud raamatuliigi vastu on paratamatu*. Nii näit. ei armasta kodanlus lugeda sotsiaalseid küsimusi käsitlevaid töid, sotsialistid aga vanameelseid. 15—17-aastased puhtad poisid nõuavad raamatuid, kus kirjeldatakse lõbunaisi, see on seletatav sellega, et noorukis on ärgeanud tugev seksuaalne instinkt. Teatakse juhte, kus teravad muudatused hinges sünnivad mõne raamatu mõjul. Mis on selle põhjuseks? Raamat? Ei! Inimese alateadvus. *Raamat oli vaid reaktiiviks sellele materjalile, millega oli laaditud lugeja alateadvus*. Mõne raamatu mõjustusel võime meie

muuta oma seisukohti ja hinnanguid... Miks? Seepärast, et see hinnang oli meil juba alateadvuses, kuid nüüd sai ta ainult tõuke teadvusele ilmumiseks, raamat mängis reaktiivi osa (Rubakin, t. I. lk. 194—195).

Raamat on seega hingeomaduste avastajaks. Meie huvitume kõige pealt enesest. Meie loeme seda, mis meile emotsioonipärane. Oma tunneteile vastav lektüür on vastuvõetav, raamatus nähakse ja otsitakse oma elamusi ja kogemusi. Raamat on lugejale vaid vastavate dispositsioonide äratajaks. Kui isikus puuduvad teatud eetilised või teised väärtomadused, siis ei anna neid ka mitte raamat.

Nagu inimesi võime klassifitseerida teatud tüüpidesse, nii võime liigitada raamatuid vastavalt lugejate psühhilistele kalduvustele. Iga lugeja valib selle järgi siis enesekohase raamatu (täpsem käsitelu selle probleemi üle jääb ruumi puudusel andmata).

Raamatuvalikus teatavat mõju avaldab ka pealkiri, formaat ja illustratsioonid. Raamatu ilmekas pealkiri äratab huvi lugejas, loodetakse leida ka sisus vastavat peegeldavust. Lugejad ei armasta väikese formaadiga raamatuid, soovitakse romaane, paksemaid köiteid. „Looduse“ esimestest võistlusromaanidest (1927. a.) peale algab Eestis hoogne romaanide lugemine, kuna enne seda ei avaldunud see nii ilmekalt, lepiti ka novellide ja jutukestega ning loeti isegi luuletisi. Lugejad, kes omavad visuaalse mälu, armastavad väga illustreeritud raamatuid. Illustratsioonil on samuti mõju iga lugejakohane, olenev isiku hingeomadusist ja kalduvusist.

H. Mugasto.

Avalikud raamatukogud ja koolid.

Avalikud raamatukogud oma sihilt jätkavad koolitööd. Samade eesmärkide taotlemisel on möödapääsematu nende kahe asutise, s. o. avaliku raamatukogu ja kooli koostöö. Praegu on meil sarnane seisukord, kus koolil avaliku raamatukoguga ei ole mingit kokkupuudet. Õpetajal on täiesti teadmata, mida tema õpilane loeb, millist kirjandust ta tarvitab. Siin tuleks raamatukogudel ühelt poolt ja koolidel teiselt poolt otsida mõningaid aluseid, milliseil nad suudaksid üksteisele läheneda.

Kooli ülesanne oleks noori kasvatada raamatukogu sõpradeks, kelledest kujuneks ajajooksul kindel raamatu-

kogu tarvitajaskond. Raamatukogud omalt poolt aitaksid kaasa koolitöö intensiivsemaks muutmisel.

Nagu teada, on meil koolides harilikult kaks kogu: üks õpetajate, teine õpilaste oma. Viimane on omakorda seatud kahele alusele, kas õppeaasta või aine järele. Õpilasraamatukogude ülesandeks on esijoones olla abiks õpetööle, teiseks kaasa aidata õpilase igakülgsele arengule.

Meil on õppekavades ette nähtud teatavate ilukirjanduslike teoste läbivõtmine. Neid leidub harilikult õpilasraamatukogudes 10—15 eksemplari, mida peavad kasutama 30—40 õpilast. Sarnane olukord on täiesti ebaloomulik. Õpilane peab kiires korras teose läbi lugema, et seda edasi anda teistele. Teose arutamisel tuleb tal sellest osa võtta ainult mälu abil. Täiesti mõttetu oleks ka muretseda ühele õpilasraamatukogule 30—40 eksemplari ühest raamatust. Siin võiksime eeskujuks võtta välis-, eeskätt Skandinaavia riike. Samadel alustel võiks iga avalik raamatukogu kavasa ette nähtud teoseid muretseda 30—40 eksemplari. Siin võiksid koolid, kellel vastavad ilukirjanduslikud teosed olemas, need deponeerida avalikku raamatukokku ja nii ei tekkiks majanduslikke raskusi.

Iga õppeaasta alul tuleksid kokku avaliku raamatukogu ringkonnas asuvad õpetajad, peamiselt muidugi eesti keele õpetajad, ning määraksid kindlaks raamatute tarvitamise järjekorra koolide kaupa. Avaliku raamatukogu ülesandeks jääks siis neid raamatuid vastavale koolile teose läbivõtmise ajaks kätte toimetada. Nii oleks igal õpilasel teose läbivõtmisel raamat käepärast ja ta suudaks seda täielikult jälgida.

Teiseks tuleksid muuta avalikud raamatukogud kooliraamatukogude keskkoguks. Kooliraamatukogud ei tohi muutuda mingiks arhiivkoguks. Kooli ülesanne on ajaga kaasas sammuda. Ja nii peaks ka kooliraamatukogudes leiduma ajavaimule vastavat kirjandust, mis suudaks õpilast köita, teda täielikult kütkestada, tehes tema raamatu ja sellega ühtlasi ka raamatukogu sõbraks. Ei ole kooliraamatukogul niivõrt tähtis tema suurus kui sisu. Ja tihtigi muutub suur raamatute arv takistuseks ruumide suhtes.

Meie kooliraamatukogud on praegu küllaltki suured. Tartu koolinõunik hra J. Langi andmete põhjal tuleb iga õpilase kohta üle riigi 1,3 raamatut. Tartus — algkoolides 3, keskkoolides 9 raamatut. Juhtub, et raamat enne vananeb, kui teda küllaldaselt tarvitada suudetakse. Sellega muutub raamat arhiivesemeks ja sarnasel juhul oleks

ta koht ainult kohalikus keskraamatukogus, kust teda üksikud asjast huvitatud leida võiksid.

Peatudes mõne sõnaga kooliraamatukogude korraldamisel, tõuseb küsimus, kuidas seda teha. Kas on mõtet kooliraamatukogudesse sisse viia kataloogimisel kui ka raamatute ülesseadmisel 10-liigitust? Praktiliselt seisukohalt väljudes ei ole see soovitav. Eelpool esitatud kava põhjal ei tohiks kooliraamatukogu oma raamatute arvult olla üle 3-me-4-ja tuhande kõite. Sel juhul oleks igasugune liigitus täiesti üleaarune. Ules seada võiks puht-mehaanilisel alusel, s. t. iga juure tulnud raamat lisatakse lõppu. Ka kataloog tuleks võimalikult lihtsalt koostada. Aitaks üksnes autorkataloogist.

Seisame küsimuse ees, kas õpilane ei võõrdu sellega avaliku raamatukogu kataloogi tarvitamisest? Kahtlemata. Seda enam, et ei ole lihtne käsitleda 10-liigituse alusel kooostatud kataloogi, nagu neid tarvitatakse meiegi avalikkudes raamatukogudes.

Siin tuleb appi kool, andes õpetust kataloogi tarvitamiseks. Sel juhul ei ole tarvilik kooliraamatukogu tarvitamist keeruliseks muuta, vaid tuleks leida teine tee.

Oma sihi saavutame sellega, kui korraldame avalikus raamatukogus tunde õpilastele. Kord nädalas tuleksid algkooli vanema klassi õpilased raamatukogusse, kus neile antakse juhtnööre ja näpunäiteid kataloogi ja üldiselt raamatukogu kasutamise kohta. See ülesanne peaks loomulikult lasuma avaliku raamatukogu ametnikel. Kui viimased aga liialt tööga koormatud, siis peaksid seda tegema õpetajad, kes selleks eriti ette valmistatud. Nende ülesandeks jääks ka allpool toodud kava teostamine. Ja nimelt — *lugemistundide korraldamine*, mille abil juhitakse noorsugu väärtusliku kirjanduse juurde.

Siin ei tule üksnes õpilaste, vaid ka eelkooli-ealiste ja väljaspool kooli asuvate noortega arvestada. Vähematele võiks ette lugeda muinasjutte jne. Peale vastava teose lugemist tuleb see ka sisuliselt arutusele võtta. See kõik peab sündima raamatukogu ruumes, seal oleks võimalik noorte kuulajate tähelepanu juhtida vastavaile autoreile või õigemini sellele, et sarnaseid väärtuslikke teoseid leidub siin veelgi ja igaüks, kes soovib, võib sarnase teose kaasa võtta läbilugemiseks kodus. Sellega saavutatakse, mis vajalik. Noori suudetakse juhtida tarvilikele raamatule. Suudetakse anda neile lugemise suund. Asjata oleks siis kartus, et noored kasutades avalikku raamatukogu loeksid alaväärtuslikku kirjandust.

Selle kava teostamisel seisame uue paratamatuse ees ja see on — noorte lugemistuba. On senini küllaltki kõneldud noorte lugemistubade vajadusest meie avalikkude raamatukogude juures, kuid kaugemale ei ole saadud. Kord ometi peaksime sellelgi alal edasi sammuma. Noorte lugemistubade asutamine on küllaltki vajalik ja tähtis, nii avaliku raamatukogu kui ka kooli seisukohalt. Üks ja teine annaksid omalt poolt natuke ja meie oleme edasi jõudnud.

Tuleks leida suur valge tuba, kuhu oleksid asetatud väikesed lauakesed ja toolid. Seintel pildid ja nende all *avariiuolid* raamatutega. Raamatud on siin meil maksva 10-liigitus alusel üles seatud. Riulid ei tohi kõrged olla, noorematele üsna madalad, suurematele vähe kõrgemad. Iga noor lugemistoa tarvitaja võib raamatu ise riulilt võtta, kuid tagasipanek sündigu juba raamatukogu ametniku kaudu.

Ameerikas, Belgias ja mujal soetatakse huvitaval viisil pildiraamatuid väikestele. Lõigatakse välja päevalehtedest ja ajakirjadest igasuguseid pilte ning asetatakse need kaante vahele. Sarnaseid pildiraamatuid vaadeldakse suure huviga.

Ruumi puudusel ei taha lähemalt peatuda noorte lugemistubade sisseseade kirjeldamisel, vaid tahaksin ainult veel kord rõhutada, et tuleb asuda nende elluviimisele.

Sarnaste kavatsuste läbiviimine on raske, sest siin on vaja asjatundlikku ja teadlikku õpetajaskonda. Meie õpetajaskonnal on küllaldane huvi ja hea tahe asja korraldamiseks, kuid puudub vastav eelharidus. Siin tuleks appi tulla osal meie koolidest ja nimelt seminaridel ja pedagoogiumidel. Sundusliku õppeainena tuleb kavasse võtta raamatukogundus.

On küllaldaselt rõhutatud ja põhjendatud raamatukoguhoidjate erihariduse vajadust. Seda ei vaja üksinda avaliku raamatukogu hoidja, vaid ka õpetajad. Sellepärast tuleb, ma rõhutan veel kord, seminaridesse ja pedagoogiumisse sundusliku õppeainena võtta raamatukogundus.

Sarnasel erihariduse omandanud õpetajal on teinegi tähtis ülesanne: esineda nõuandjana raamatukogusse muutsetava noorsoo-kirjanduse suhtes.

Lapse loomulik uudishimu sunnib teda otsima raamatut midagi uut, mis aga ühtlasi oleks ka täienduseks tema ümbrusele. Rohkem, kui täiskasvanu sammub laps ajaga kaasa. Indiaanlaste- ja teised omaaegsed jutud praeguse

aja last ei huvita. Nad tahavad midagi ajakohast, midagi, mil oleks ühist spordi ja tehnikaga. Avalikul raamatukogu hoidjal on raske, kui ta eriti ei tegutse noorte luge-mistoaga, noorte huvi jälgida, nende ajakohaseid soove tabada. Siin tuleks juba vastava erihariduse (raamatuko-gunduse alal) omandanud õpetajal appi tulla. Tuleb tä-hele panna, et noored ei küsi kirjandusliku väärtuse jä-rele, vaid vajavad sisu. Ses suhtes on kõige kompetentsem isik õpetaja. Tema, jälgides lapse huvi, aidaku koostada noorsookirjanduse nimestikku, mida tarvitavad avalikud raamatukogud.

Esitatud kavade alusel näib olevat täiesti üleliigne kooliraamatukogu. Kuid asjaolu peaks kujunema selli-seks, et kooliraamatukogud oleksid varustatud teostega, mis täiendaksid õppetööd.

Avalikus raamatukogus aga leidku aset raamatud, mis arendaksid õpilast igakülgselt.

Selleks peab õpetama last raamatut armastama ja selle vastu huvi tundma. Praegusel spordi ja tehnika aja-järgul on see raske, kuid seda tänuväärsem töö.

Sarnane koostöö avaliku raamatukogu ja kooli vahel, kus last õpetatakse raamatut armastama, on ka suuresti kasuks võitluses alaväärtusliku kirjandusega. Kool juhüb last raamatukogusse, kuna viimane omalt poolt pakub talle väärtuslikku kirjandust, ning viimane osutubki üheks tõ-husamaks abinõuks võitluses alaväärtusliku kirjandusega.

K. Kihlevett.

Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu tegevusest 1930. a.

1923. a. veebruaris asutatud Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing on oma eesmärgi kohaselt teotsenud juba 8 aastat.

Kui peatuda viimase aasta tegevuse juures, siis ei saa kohe alul jätta märkimata uute ülesannete täitmist endiste kõrval. On loodud lähem koostöö ja side nende välismaiste organisatsioonidega, kes taotleavad samu sihte kui E. R. Ühing, s. o. raamatukogunduse paremale järjele tõstmist ja raamatukoguhoidjate kutseliste huvide kaitsmist. Kuid see ei kujunenud takistuseks ka nende kavatsuste elluviimisel, mis olid seotud sisemise tegevuse kavaga. Muidugi tu-leb siin arvestada väliste asjaoludega, nagu toetussummade äraüt-lemine, mille tõttu tuli loobuda oma häälekandja uue numbri aval-damisest.

Tähtsamaid sündmusi Ühingu 1930. a. tegevuses oli Rahvusvahelise Raamatukoguhoidjate Ühingute Liidu konverentsist osavõtt, I Balti riikide Raamatukoguhoidjate kongress ja Raamatukoguhoidjate päev Tallinnas.

Kuna E. R. Ü. on ka Rahvusvahelise Raamatukoguhoidjate Ühingute Liidu liikmeks, siis võttis selle III konverentsist, mis peeti Stokholmis 20.—22. VIII 1930. a., osa esmakordselt ka eesti esindaja — Ühingu juhatuse liige R. Antik. Arutusel olid rahvusvahelise tähtsusega raamatukogundusse puutuvad küsimused, raamatukoguhoidjate ettevalmistamine, kataloogimisjuhiste ühtlustamine jne. Aruande konverentsist avaldas esindaja „Vabaharidustöö“ raamatukogunduse erinumbris nr. 6, 1930. a.

12.—14. X 1930. a. peeti Riias I Balti riikide raamatukoguhoidjate kongress, millest läti, eesti ja leedu raamatukoguhoidjad osa võtsid. Kuna ettevalmistustööd juba mitu aastat kestnud, kujunes kongress väga kordaläinuks, kusjuures ei saa nimetamata jätta läti ametivendade organiseerimisvõimet ja lahkete vastutulekut. Siin avanes võimalus esitatud ettekannete kaudu kui ka raamatukogude vaatlemisel Riia linnas lähemalt tutvuda naaberriikide raamatukogude arenguga ja raamatukogundusega.

Kongressist võtsid osa Eesti poolt Ühingu esindajatena 6 delegaati: juhatuse liikmed R. Antik, H. Mugasto, L. Ploompuu, Fr. Puksov ja M. Pukits Tartust, J. Saar Pärnust, ja peale selle 13 raamatukoguhoidjat-ekskursanti. Leedu oli esindatud ka 6 delegaadiga ja Läti — 14.

Referaate kanti ette eestlaste poolt 5: R. Antik — „Bibliograafia ühtlustamine“, H. Mugasto — „Raamatukoguhoidjate seisukord Eestis“, M. Pukits — „Läti ja leedu ilukirjanduslikud tõlked eesti keeles“, Fr. Puksov — „Vastastikkune trükitoodete laenuamine ja vahetamine“ ja Fr. Puksov — „Raamatukogude seisukord Eestis“ hra A. Sibula andmetel, kes ise oli takistatud kongressile ilmumast.

Kongressi otsuste elluviimiseks kui ka edaspidise koostöö kordineerimiseks, nagu ühise häälekanaja väljaandmine, moodustati Balti raamatukoguhoidjate keskbüroo, kuhu Eesti poolt kuuluvad Fr. Puksov ja asemikuna R. Antik.

II kongress otsustati pidada Eestis 1932. ehk 1933. aastal, enne rahvusvahelist raamatukoguhoidjate kongressi, mille aeg pole seni veel täpsalt kindlaks määratud. Ülevaate kongressist avaldas hra R. Antik „Vabaharidustöö“ raamatukogunduse erinumbris.

Peale selle esitati Ühingu juhatuse poolt Raamatukoguhoidjate Ühingute Liidule täienduseks ajakirjade tiitlite lühendite nimestikule andmeid Eesti kohta. Ka võttis Ühing osa Riias korraldatud läti raamatunädalast 22. II—1. III 1931. a., saates raamatunäitusele väljapanekuks 50 parimat eestikeelset teost. Seal valgus-

tas ka hra M. Pukits Ühingu esindajana oma ettekandega eesti raamatu- ja kirjandusturu olukorda.

Tegevuskavva kuulus ka Ühingu häälekandja „Raamatukogu“ nr. 3 väljaandmine. Kuna aga loodetavast toetusest Haridusministeeriumist tuli loobuda, avaldati kokkuleppel Haridusliiduga „Vabaharidustöö“ raamatukogunduse erinumber, kus toodi kirjutisi raamatukogunduse alalt, ülevaateid ja arvustisi erialal ilmunud kirjanduse kohta.

1926. a. loodi Ühingu poolt eriline komisjon raamatukogunduse oskussõnastiku väljatöötamiseks, kuhu kuulusid R. Antik, L. Ploompuu ja E. Vigel. Hra R. Antik koostaski nimestiku, mis üksikasjaliselt läbi sõeluti mitmel istangul L. Ploompuu, Fr. Puksovi ja keeleteadlase Joh. V. Veski kaasabil. Töö tulemusena ilmuski Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastusel veebruaris 1931. a.: R. Antiku „Oskussõnastik raamatukogunduse ja bibliograafia alalt“, eesti sõnad rööbastikku vene- ja saksakeelsetega. See oskussõnastik on kataloogimisjuhendi ja liigitamiskava kõrval, mis juba varem Ühingu poolt moodustatud komisjonide poolt välja töötatud, hädavajalised käsiraamatuid raamatukogu korraldustöös kui ka erikirjandusega tutvunemisel.

Ühingu liikmete arv oli 80 ja aasta jooksul võeti uusi liikmeid juurde 14.

Juhatus, mille asukohaks oli Tartu, nagu 1929. a., pidas tegevusaasta jooksul 11 koosolekut. Juhatusse kuulusid Tartust: esimees Fr. Puksov, kirjatoimetaja — R. Antik, kirjatoimetaja abi — L. Ploompuu ja laekahoidja — H. Mugasto, ja Tallinnast abiesimees — A. Sibul.

25. veebruaril 1931. a. peeti Tallinnas üleriikline raamatukoguhoidjate päev ja üldkoosolek, kus määrati juhatuse asukohaks jälle Tallinn, nagu see oli Ühingu tegevuse algaastail.

Fr. Puksov.

Kavakindla lugemise juhatamise korraldamisest.

Kuigi meie lugejaskond tunneb huvi peamiselt ilukirjanduse vastu, on siiski olemas küllalt suur arv isikuid, kes püüavad laiendada silmaringi ja täiendada teadmusi, lugedes populaar- ja puhtteaduslikke teoseid. Siin on aga neil tegemist kaunikeste raskustega. Pole kerge saada ülevaadet iga aastaga suurenevast eestikeelsest teaduslikust kirjandusest, veel raskem on seda teha võõrkeelse kirjanduse kohta. Ja sellepärast ongi päris harilikuks nähteks,

et loetakse kindla plaanita kõike, mis on saadaval meie raamatukogudes lugejat huvitava küsimuse kohta, raisates aega juba eelmistest raamatutest saadud teadmuste asjatule kordamisele ja samal ajal jättes paratamatult vahele nii mõnegi huvitava küsimuse. Oleks väga soovitatav, et mõni hariduslik keskasutis tuleks siin appi. Eriti on see tähtis maa ja väiksemate linnade elanikele, kus mõnikord on väga raske leida kohta peal kompetentset nõuandjat.

Teaduslikust kirjandusest huvitatud lugejad vajavad: 1) selgeid ja ülevaatlikke lugemiskavu (nii süstemaatilisi, mis võimaldaksid tutvuda terve teaduseharuga, kui ka episoodilisi, mis käsitaksid mõningaid üksikküsimusi), 2) seletusi ja näpunäiteid lugemise ajal tekkinud küsimuste ja raskuste puhul, 3) lugemiseks vajaliste raamatute kerge kättesaadavust, 4) enda eneseharimise töö kontrollimist. Kõike seda saaks korraldada, kui loodaks mõne haridusliku keskorganisatsiooni juurde „Kodulugemise toimkond“ (KT), mis töötaks samadel alustel, nagu Ühendriikide „University Extension“ või endisil ajul Venemaal tegutsenud „ Комиссия по организации домашнего чтения.

Toimkond peaks koosnema eriteadlasist eri aladelt. Toimkonna tehniline töö lasugu sekretäriil, kelleks olgu üks eriteadlasist, võimalikult laiema huvide ringiga. Toimkonna ülesandeks olgu lugemiskavade ja abitarvitajate kohta käivate määrustikkude avaldamine. KT-a liikmed üksikult koostavad kavu enda erialade kohta ja võtavad osa kirjavahetusest abitarvitajatega, kui sekretär oma teadmuste poolest pole selleks kohane. Sekretär olgu kogu administratiivse ja organisatsioonilise töö korraldaja, pidagu sidet abitarvitajatega, olgu vahetalitajaks nende ja eriteadlaste vahel ja toimkonna esindajaks.

Töötamine KT-a juhatuse all võib olla järgmisekuju-line. Abitarvitaja ostab kava, valib teemi, avaldab soovi töötada KT-a juhatuse all, saab toimkonnalt kindla aja peale kõik temal puuduvad ja töö juures tarvilised raamatud (muidugi kautsjoni või mõne muu kindlustuse vastu) ja võib igal ajal pöörduda KT-a poole küsimustega ning saata sellele kavas soovitatud kirjatöid kontrollimiseks.

KT-a ülesandeks oleks ka selle eest hoolitsemine, et tema poolt soovitatud raamatud leiduksid kõikides raamatukogudes. Kui soovitatud raamatuid sisaldavate kogude nimestik avaldada ühes kavadega, võib loota, et ka era-raamatukogud nad muretsevad, kas või sellepärast, et neid KT-a väljaannetes reklameeritakse. Tuleks astuda

samme ka selleks, et KT-a abitarvitajad saaksid soovitud raamatute ostmisel hinnaalandust.

Ei tohiks karta, et niisuguse keskkoha ellukutsumine läheks palju maksma. Toimkonnal tervikuna tuleb suuremat tööd teha ainult alul. Edaspidi langeb töö peasjalikult sekretäri õlule. Seega oleks tarvis ainult üht kindlapalgelist tööjõudu. Kuna vaevalt võib arvata, et abitarvitajate hulk osutub väga suureks, võiks seda tööd teha mõni selleks kohane isik kõrvaltööna, saades ka vastavalt mõõdukat tasu. Teised toimkonna liikmed võiksid saada tasu tükitöötasu alusel. Toimkonna töö algpäevil, kui abitarvitajate hulk on veel väga väikene, on muidugi paratamatu toetuste saamine. Siin peaksid asjale appi tulema nii riik ja omavalitsused kui ka asjast aineliselt huvitatud ringkonnad, näiteks Kirjastajate ja raamatukauplejate ühing. Kuid põhimõtteliselt tuleb nõuda, et asi ise end tasuks. Kõik raamatute saatekulud ja kirjavahetuse kulud peavad olema abitarvitajate kanda. Peale selle nad peavad komisjoni üldkulude katteks maksma kindla, kuigi mitte suure summa. Võib olla on isegi võimalik nõuda tasu iga raamatu tarvitamise eest. Kui asja nii korraldada, võib olla julge, et alguses tarvisminev juurdemaks kuigi suureks ei kujune. Peaks aga abitarvitajaid leiduma rohkesti, nii et tuleb tõsta sekretäri tasu, siis on ka sissetulekud maksudest nii suured, et nad võimaldavad läbi saada ilma toetuseta.

Vajadust niisuguse keskkoha järele on. Ja kui ta kunagi ellu viiakse, siis võib loota, et tõuseb huvi teaduslikkude raamatute vastu ja ühes sellega kaovad vähemalt osaliseltki põhjused hädaldada üldise vaimliste huvide languse üle, mis viimasel ajal on tublisti maad võtnud.

A. Saul.

Tartu Ülikooli raamatukogu kataloogid.

Raamatute nimestikud taotlevad kahte sihti: nad kas loendavad ilmuvaid raamatuid, et neid tutvustada (bibliograafiad), või piirduvad teatava koguga, mille nimestikku nad esindavad (kataloogid). Kataloogide aluseks on mitmesugused printsiibid, ent peasi on, et nad koostatakse täpsalt ja hoolega.

Kataloogid¹⁾ liigitatakse kahte klassi: 1) üld- ehk universaalkataloogid ja 2) erikataloogid. Esimesed omakorda jaguvad:

¹⁾ Graesel, lhk. 221.

a) teaduslikuks ehk süstemaatiliseks, b) tähestikuliseks (nominaalkataloog) ja d) kohakataloogiks, mis mõnikord ühtub esimesena mainituga. Siia kuulub ka n. n. tähestikuline ainekataloog, kus kõik ained, mida käsitlevad raamatukogus olevad teosed, loendatakse tähestikulises järjestises ja nende vahel tähendatakse vastavate teoste tiitlid. See on n. n. sõnastikkataloog (Dictionary catalogue), mis faktiliselt koostatud sõnastiku eeskujul ja loendab kirjandust tähestikustatud märksõnade all. Nende peakataloogide kõrval suurtes raamatukogudes, mis omavad arvuka kogu käsikirju, inkunaableid ja kus ka dissertatsioonid pole nimistatud üldkataloogides, osutuvad vajaliseks kõrvalkataloogid või erikataloogid, nimelt käsikirjade, inkunaablite, dissertatsioonide jne. kataloogid. Kui raamatukogudes on üles seatud omaette üks või mitmed raamatukogumid, võivad arvesse tulla nende raamatukogumite üksikkataloogid. Ülikooli raamatukogus on niisugustel raamatukogumitel kohakataloogid, kusjuures teistesse kataloogidesse asetatakse vastavad sedelid. Inkunaablid, samuti ka elseviirid, moodustades omaette kogumid, on üldkataloogides nimistatud, ent omavad sealjuures erikataloogid. Peale eelpool nimetatud erikataloogide osutuvad teised vaid kasulikkudeks, mitte vajalikkudeks. Väikesed raamatukogud ei vaja üldse erikatalooge.

Tartu ülikooli raamatukogus on esindatud järgmised kataloogid:

- 1) juurdekasvukataloog,*)
- 2) kohakataloog,
- 3) tähestikkataloog,
- 4) venekeelsete raamatute kataloog,
- 5) süstemaatiline kataloog,
- 6) käsikogu sõnastikkataloog,
- 7) „Baltica“ kataloog,
- 8) „Estica“ kataloog,
- 9) dissertatsioonide ja programmide kataloogid,
- 10) ajakirjade kataloogid,
- 11) käsikirjade ja kirjakogu kataloogid,
- 12) inkunaablite kataloog,
- 13) dublettide kataloog,
- 14) elseviiride kataloog,
- 15) autograafide kataloog,
- 16) gravüüride kataloog.

1) JUURDEKASVUKATALOOG.

Iga teos raamatukogus, kas vana või uus, köidetud või köitmata, ostetud või annetatud, nimistatakse n. n. juurdekasvukataloogis.

*) Harilikult tarvitatakse juurdekasvu kataloogi asemel põhi- ehk üldnimestik. Toim.

gis, kuhu tavaliselt tähendatakse järgmised andmed: 1) kust saadud, 2) järjekorra number, 3) tiitel, 4) hind, 5) kohaviit jne. Ülikooli raamatukogus juba algusaastailt on peetud lihtsat inventuur-nimestikku tolleaegse raamatukogu direktori professor Morgenstern'i vahenditult osavõtul ja suurel määral tema enda poolt.¹⁾ Rööbiti 16 osakonda jagatud süstemaatilisele kohakataloogile peeti 1812. aastast 16 juurdekasvukataloogi, kuhu raamatud loostati sisetuleku järjestises ja kust nad siis aegamööda järjestati teaduslikus kataloogis.²⁾ 1. IX. 1836. a. on vaid üks juurdekasvukataloog;³⁾ 1913. aastast omavad venekeelsed raamatud erilise juurdekasvukataloogi, märgistades null numbri ette. 1918. aastast on juurdekasvukataloogis ette nähtud iga aasta kohta uus nummerdus, kuna tolle ajani järjekorranumber läks edasi aasta-aastalt.

On säilinud trükitud juurdekasvukatalooge aastaist 1865—1871: „Zuwachs der Universitäts-Bibliothek zu Dorpat und der mit den übrigen Universitäts-Instituten daselbst verbundenen Büchersammlungen im Jahre 1865 (—1871). Dorpat, Mattiesen, 1866 (—1872)“, mis vastavalt raamatukomisjoni koosoleku (13. IX. 1865) otsusele pidi ilmuma iga aasta ja sisaldama niihästi ülikooli raamatukogu, kui ka teaduslikkude instituutide raamatute koostise⁴⁾.

2) KOHAKATALOOG.

Raamatukogu esimestel aastatel asuti juba süstemaatilise kohakataloogi koostamisele ja selle aluseks võeti 1793. a. Schütz-Hufeland ja Ersch'i bibliograafiline kavastik (Allgemeines Repertorium der Literatur für die Jahre 1785 bis 1790. Jena, 1793—94. — Item für die Jahre 1791—1795. Bd. I—III. Weimar, 1799—1800. — Item für die Jahre 1796—1800. Bd. I—II. Weimar, 1807).⁵⁾ Vastavalt sellele kavastikule jagati raamatukogu koostis järgmiselt 16 osakonda: I. Üldteadused, II. Keeleteadus, III. Usuteadus, IV. Õigusteadus, V. Arstiteadus, VI. Mõtteteadus, VII. Kasvatusteadus, VIII. Riigiteadus, IX. Sõjateadus, X. Loodusteadus, XI. Tööstus, tehnoloogia, XII. Matemaatika, astronoomia, XIII-a. Maateadus, XIII-b. Ajalugu, XIV. Kirjandus, kunst, XV. Kirjanduselugu, XVI. Varia (tegelikult 17, kuna maateadus ja ajalugu moodustasid XIII-a ja XIII-b osakonnad). XIII-a osakonna juurde kuuluvad ka kaardid (XIII-Aa), mis nimistati 1820/21. a.⁶⁾ Peale nende on kohakataloogid

¹⁾ Petuchov I, lhk. 197.

²⁾ Acta d. Conseils u. Directoriums d. K. Univ. zu Dorpat... I, Folio 82,6.

³⁾ Item. I, Folio 302-g.

⁴⁾ Acta d. Bibl. d. K. Univ. zu Dorpat. 1865—1893. Folio 3.

⁵⁾ Petuchov I, lhk. 473.

⁶⁾ Acta d. Conseils u. Directoriums d. K. Univ. zu Dorpat... I, Folio 95-c.

kõigil omaette üles seatud raamatukogule annetatud kogudel. Kohakataloogi kirjutati üksikuile foolio-lehtedele, mis pärast köideti raamatuks. 1817. a. jõuti kataloogi koostamisega üldjoones lõpule. Enam kui saja aasta jooksul leidis temas ruumi uutele raamatutele. Loomulikult oli kavastik kõigil teadusaladel vananenud, ent tema ümbertöötamisele, milleks oli isegi kavand, ei saadud asuda tööjõu puudusel. Suuremaks paheks aga osutus see, et kavastiku koostamisel väikestele alaosakondadele juurdekasvuks jäeti vähe ruumi ja tarvitati algusest peale eksponente, mis kiiresti levisid, nii et mitte ainult kahekordseid tähti, vaid tuli kasustada isegi kreeka tähti, mille tõttu muidugi raskenes raamatu leidmine.¹⁾ Iga osakonna kataloog on varustatud tähestikulise autoriloendiga, kust juhatatakse kataloogi leheküljele ja kohaviidale. Seda tähestikulist loendit koostati a. 1823—1831 (1824. a. kirjutati juba²⁾), kuid ta pole täielik, sest et tähestikkataloogi koostamisega lakati loendit pidamast.

31. I. 1922. a. raamatukogukomisjoni koosolekul otsustati raamatukogu osakondadesse liigitamise suhtes teostada järgmised muudatused: 1) Kuna IX. osakonda moodustav sõjateaduslik kirjandus täielikult üle anti Sõjaministeeriumile, põllumajanduseteadus kuulus seni aga XI. osakonda ühes tööstuse- ja kaubanduseteadusega, otsustati üle viia ja koondada IX. osakonda kõik põllumajandust käsitlev kirjandus, silmas pidades nende teaduste tähtsust ülikoolis iseseisvate teaduskondade asutamiseks. 2) Maateadus kuulus seni XIII-a. osakonda, ajalugu — XIII-b. Kuna niisugused alaosakonnad a, b raamatute kataloogimisel ja otsimisel raskusi tekitavad, otsustati endised osakonnad VI. Mõtteteadus ja VII. Kasvatusteadus, viimasesse osakonda kuuluvate raamatute väikese arvu tõttu, ühte osakonda — VI-dasse liita, VII. osakonda kuuluks Maateadus ja XIII. — Ajalugu. Sellega kujunesid käsitöös järgmised osakonnad: I. Bibliograafia, entsüklopeediad (kust raamatuid ei laenutata), II. Keeleteadus, III. Usuteadus, IV. Õigusteadus, V. Arstiteadus, VI. Mõtteteadus, kasvatusteadus, VII. Maateadus, VIII. Majanduseteadus, IX. Põllumajanduseteadus, X. Looduseteadus, XI. Kaubanduseteadus, tööstus, XII. Matemaatika, astronoomia, XIII. Ajalugu, XIV. Kunst, kirjandus, XV. Kirjanduselugu, XVI. Varia.³⁾ Vastavalt neile osakondadele on paigutatud käsikogu, mis sisaldab raamatuid alates 1895. a. Samuti on läbi viidud mehaaniline asetuse.

Vastavalt sellele ümberkorraldusele ei jätkata enam endisi kohakatalooge, vaid kõigile uutele osakondadele (Käsikogu, „Bal-

1) Schlüter, lhk. 5.

2) Acta d. Conseils u. Directoriums d. K. Univ. zu Dorpat... I. Folio 212.

3) Ül. raamatukogu kirjavahetus Ül. valitsusega. 1922. Nr. 87.

tica“, „Estica“) koostatakse sedelkohakataloogid (11 × 18 sm.). Need kataloogid on praegu, peale lugemissaali (koostatud 1923. a.) ja „Estica“ osakonna (a. 1921) kataloogide, viimistlemata.¹⁾ Tegelikult nad peavad sisaldama täpsaid andmeid raamatu kohta, kuna sedelid on raamatu nimilehe koopiad ja kohakataloogi peaülesandeks on esindada raamatukogu koostise inventari ning olla aluseks revideerimisele.

Arhiivkokku määratud raamatud ei kanta 1918. aastast üldse kohakataloogi.

TÄHESTIKKATALOOG.

Raamatukogu tähestikkataloogi ülesanne seisab selles, et tema abil kindlaks määratakse, kas otsitav raamat on raamatukogus või mitte. Sellest seisukohast väljudes on püütud kataloogi bibliograafiliselt täpsalt koostada. Kataloogi ühtlust soodustavad märksa 1921. a. väljatöötatud kataloogimisjuhised, mis seni puudusid.

Ülikooli raamatukogu tähestikkataloogi eeltöid alati 1839. a., mil raamatute loostamisel juurdekasvukataloogist teaduslikku kataloogi neid ühtlasi kataloogiti lahtistel sedelitel.²⁾ Nagu 1840. a. raamatukogu aruandest selgub, töötati tol aastal juba raamatukogu tähestikkataloogi koostamisel.³⁾ 1861. a. oli raamatute koostis kuni 1852. a. ümber kirjutatud velinpaberi kvartsedelitele. Kuna raamatud a. 1853—61 olid kataloogitud harilikul paberil ja eraldi tähestikustatud, alati ka nende ümberkirjutamisega⁴⁾. Seda kataloogi kavatseti trükkida ja temale koostada süstemaatiline indeks, kuid selleks oleks tulnud ümber töötada teaduslikke katalooge üksikuis osis vastavalt toleaeegsele teadusele⁵⁾. Ülikooli raamatukogu tähestikkataloog on, nagu nimetatud, sedelkataloog (22 × 18 sm.) ja ta loendab kõiki raamatukogus leiduvaid raamatuid peale venekeelsete. Sedelile kirjutatakse ülesse kohaviit, sellele järgneb autorinimetus ehk sõna, mis järjestussõnaks võetud, siis tiitel. Vähe allpool tähendatakse ilmumiskoht, kirjastaja, ilmumisaasta ja, kui raamat arhiivkokku määratud, formaat. Käsikogu raamatute formaadi määrab osakonna numbrile järgnev täht A, B, C, D. Alla pahemasse nurka märgitakse juurdekasvunumber. Sedelid on paigutatud kastidesse, mis vastavad sedelite mõõdule. Kastid on märgistatud järjekorra numbriga ja tähtedega. Kaste on arvult 341. Kuna Venemaale evakueeritud tähestikkataloogist jäid tagasi saamata järgmised tähed: A: A-Anicet, Answer — Arkadion, Arrow-

¹⁾ 1926. aastast märgitakse sedelitele vaid kohaviit ja autor.

²⁾ Acta d. Cons. u. Dir. d. K. Univ. zu Dorpat... II, Folio 39.

³⁾ Acta d. Cons. u. Dir. d. K. Univ. zu Dorpat... II, Folio 47.

⁴⁾ Acta d. Direct. d. K. Univ. zu Dorpat... III, Folio 43.

⁵⁾ Ülikool, Tartu. Die wissenschaftl. Sammlungen, Institute u. Cabinette... lhk. 31.

smith — lõpuni; B täht täielikult; C — täielikult; D: D-Dietelmair, Dioskuren — Diplobatacius, Doflein — Du Barry, — otsustati võimalikult ruttu täiendada tähestikkataloogi. 1922. a. kevadel alati kataloogimisega, kusjuures vaadati läbi kõik raamatukogu koostis. 1924. a. sügiseks jõuti tööga lõpule.

4) VENEKEELSETE RAAMATUTE KATALOOG.

Venekeelsed raamatud omasid algusest peale erikataloogid. Ülikooli raamatukogu tähestikkataloogidest on trükitud vaid venekeelsete raamatute kataloog: „Katalog russkih knig Biblioteki Imp. Jurjevsk. Universiteta. Jurjev, 1910“. Selle kataloogi trükkimisele asuti juba 1907. a., ent tehnilistel põhjustel võis ta trükist ilmuda vaid 1910. a. Kataloog sisaldab kõiki venekeelseid raamatuid ja järkaegseid avaldusi, mis omandatud ülikooli asutamisest kuni 31. dets. 1908. a. Venekeelsete raamatute kataloogi trükkimist kavatseti jätkata sel teel, et ülikooli toimetistes „Utshjonõja zapiski“ järkaegselt oleksid ilmunud uuesti hangitud venekeelsete raamatute nimestikud, mida pärast oleks võimalik olnud kasustada trükitud kataloogina.¹⁾ 1913. a. teostati see ja ülikooli toimetistes hakkas ilmuma: „Spisok knig, postup. v Biblioteku Imp. Jurjevskago Universiteta s 1. dekabnja 1911. g.“, mida jätkati kuni 1917. a. 1909., 1910. ja 1911. a. a. hangitud ja esimesest kataloogist väljajäänud vanematele raamatutele kavatseti trükkida lisa, ent see on jäänud teostamata.

M. Liblik.

(Järgneb.)

Kas levitavad raamatud tauded?

On levinud arvamine, et raamatud, mis paljude käsitada, eriti raamatukogude raamatud, on kardetavad taudide levitajad. Kuid kogemus tõendab vastupidist, kirjutab norra suure hakkavate haiguste ravila ülemarst Yngvar Ustved norra ajakirjas „For Folkeoplysning“. Olen hakkavate haiguste alal töötanud ligi 40 aastat ega ole avastanud ühtegi juhust, kus haigus oleks võinud tulla raamatust.

Bakterioloogilisel uurimusil on juhtumisi leitud elavaid pisilasi raamatuis. On ehk nii, et pisilased mõne aja võivad elada raamatuis, kuid kuna nad seal ei leia toitu ega ka sigine, siis nad varem või hiljem surevad. Ka mitte tiisikuse juures ei tunta juhuiseid, kus oleks võidud kindlasti märkida, et haigus on saadud raamatust.

¹⁾ Hrabar, lhk. 5.

Muidugi ei saa täiesti eitada, et raamatud, nagu muudki haigete kokkupuutumises olnud esemed, võivad levitada haigusi, mille tõttu on soovitatav desinfitseerida raamatuid, kui esinevad kahtlased juhused. Seda võib teha mitmet moodi. Sagedasti tarvitaakse seda viisi, et raamat asetatakse avatuna seisma päikese kätte kas või avatuna aknal ja sellest on küllalt. Valgus ja õhk on ikka pisilaste vaenlased ja tapavad need kiiresti.

Raamatute desinfitseerimiseks on valmistatud erilisi aparate. Üldiselt tarvitatakse desinfitseerimiseks formaldehüüdi lahtiste lehtede vahele tungiva erilise gaasina. Nüüd võib desinfitseerimist toimetada veel lihtsamalt, tarvitades nõndanimetatud formaliini tablette, mis tavalises toa soojuses annavad formaldehüüdi gaasi.

Väikestes raamatukogudes, kus harva tuleb ette tarvidus desinfitseerida raamatuid, võib seda toimetada järgmisel lihtsal viisil. Tehakse kinnine, seest ja väljaspoolt õlitatud puust kast, millesse mahub üks või paar raamatut lahtiste lehtedega püsti seisma. Kasti ühel küljel on kindlasti suletav uks. Kasti põhja pannakse viis grammilist formaliini tabletti, kast asetatakse ahju või kütkekeha juurde ja jääb sinna suletuna seisma 4—5 tunniks. Tablette võib tarvitada mitu korda. Neid saab apteegist osta ja nad maksavad 3 senti tablett.

Sarnase väikese aparadi abil võib raamatukogu ise täiesti korralikult ja õige odavasti toimetada desinfitseerimist. Siin hakkavate haiguste ravilas oleme juba mitu aastat tarvitanud kasti, mille kõrgus 38, sügavus 20 ja laius 23 sentimeetrit. Kuid suuruse mõõdud määrab tarvidus ise.

Eesti Bibliograafia Asutis.

Iga rahva kultuur kajastub uuemal aegadel ajakirjanduses märksa laiemas ulatuses kui raamatuis, seejuures tõsi küll ka märksa pinnapealsemalt. Igale uuele kavatsusele, igale uuele mõttele reageerib ajakirjandus kiiremini ja vahenditumalt kui raamat ja seepärast on ajakirjanduse kaudu saadav pilt teatud kultuurist kahtlematult „fotograafilisem“, aga ka labasem kui raamatu kaudu. Igatahes moodustab ajakirjandus suure kogu kultuuriloolist materjali, mis on sama hästi väärt säilitada kui raamatudki.

Eriliselt tähtsa seisukoha omab ajakirjandus kultuuriliselt noorte väikerahvaste vaimuelus, kes läbi käies lühikese ajavahe miku kestel mitmed arenguastmed, paljusid alasid võivad puudutada ainult riivamisi, kelle juures mõnedki kultuurialad leiavad käsitlust ainult ajakirjanduses raamatuisse üldse ulatumata. Nii võiksime meil näit. raamatukogudesse puutuvad raamatud loetella

TEADUS ON VÕIM!

3. suures köites konversatsioon-leksikon
asendab täielise teadusliku raamatukogu.

*Ka igapäevase rahuliku tööstegija ette asetab tänapäeva
elu tundmatuid asju ja nimetusi mille kohta on tarvilik sel-
gitust saada sagedasti mitte ainult uudishimu, vaid isä ja elu-
mise huvides.*

KONVERSATSIOON-LEKSIKONI

— TEADUSTE SÕNARAAMATUSSE —

koondatakse teadmiste kogu, mida tänapäeva inimene vajab maailma nähtuste seletamiseks. Konversatsioon-leksikon, vastab iga küsimuse usaldavalt sõnas ja pildis. *Ei ole küsimust kodus, äris, töökojas, põllul, ajalehes, kiriku- või kohtuasjus, millele selles teoses kas või lühikestki seletust ei leiduks.*

Sõnaga

KONVERSATSIOON-LEKSIKON

— teaduste sõnaraamat —

on hädavajaline teos kõigile ja kuulub igasse kodusse, on igale raamatukogule uhkuseks.

KONVERSATSIOON-LEKSIKONI

— teaduste sõnaraamatu —

koostavad üle saja eesti eriteadlase ja tegelase. Kogu teos sisaldab üldiselt ligi 5000 ühe- ja mitmevärvilist pilti, joonist ja maakaarti.

KONVERSATSIOON-LEKSIKON

— teaduste sõnaraamat —

vastab Teile 3 köites kõik samuti nagu võivad seda suuremadki leksikonid, sealjuures maksab aga meie Konversatsioon-leksikon ainult osakese teiste hinnast. Selle tüsedaima teadmiste allika, tüsedaima suurteose kõik kolm köidet maksavad tellijaile ainult 36 krooni (18 raamatut à 2 krooni). Pealegi saab tellija kogu teose (A kuni Z-tini) 2 aastaga kätte. Hiljem ostes maksab teos 54 krooni (18 raamatut à 3 krooni).

Omandades

KONVERSATSIOON-LEKSIKONI

— teaduste sõnaraamatu —

Teie ei kuluta oma raha, vaid paigutate väärtusesse, mis tõuseb kohe hinnas 50% võrra.

*Praegu on veel aeg, kindlustage endale see suurteos tel-
lija soodustustega! Peale iga uue raamatu ilmumist kallineb
tellimishind.*

KONVERSATSIOON-LEKSIKON

koosneb 3 köitest, kusjuures iga köide jaguneb kuude raamatusse. Iga 1–2 kuu takka ilmub uus raamat, seega kogu teos 2 aasta jooksul. Iga raamat sisaldab 192–224 veergu teksti sadade ühe- ja mitmevärviliste piltide, jooniste ja kaartidega. Iga raamat maksab ettetellijaile 2 krooni.

Aadress tellimistele ja rahasaadetustele: „Etu“ kirjastus Tallinnas, postkast 324.

Tutvuge ilmunud raamatutega, müügil suuremates raamatuarides.

peaaegu ühe käe sõrmedel, kuid ajakirjanduses leiduv materjal selle aja kohta on päris suur.

Ajakirjade ja -lehtede säilitamistarvidust on osatud õieti hinnata meilgi üsna õigel ajal, sel ajal, kui kõige vanemategi lehtede aastakäike oli veel võimalik ilma suuremate raskusteta komplekteerida. Igatahes pühendas Eesti Üliõpilaste Selts eesti rahvuslikule raamatukogule aluse pannes ühevõrra hoolt nii raamatute kui ka ajalehtede ja ajakirjade kogumisele ja seetõttu võibki Eesti Rahva Muuseumi arhiivraamatukogu, kes on pärinud Eesti Üliõpilaste Seltsi kogud, omada kõige täielikuma ajakirjanduse-kogu Eestis.

Ühtlasi võidi Eesti Üliõpilaste Seltsis ajakirjanduse-kogu kasvamisega ühel ajal ka kogeda, kui raske on ajakirjanduses leiduva materjali kasustamine ilma vastavate registriteta. Seepärast asuti juba 1914. a. Eesti Kirjanduse Seltsi toetusel Villem Ernitsa poolt kokkuseatud kava järele eesti ajalehtede sisunimestikkude koostamisele. Kuid ainealine kitsikus ja rahulikku tööd takistav sõda tegid sellele algatusele peatselt lõpu. Alles Vabadussõja lõppedes saadi Eesti Kirjanduse Seltsis küsimusele uuesti reaalsemalt läheneda ja ühes Eesti Rahva Muuseumi ning Tartu Ülikooliga asutatigi 1921. a. lõpul vastava sihiga eriinstituut — *Eesti Bibliograafia Asutis*. Esialgse projekti järele pidi see küll olema kõiki bibliograafilisi ülesandeid ühendavaks bibliograafiliseks keskasutiseks Eestis, kuid hiljemini kitsendati siiski uue asutise siht ainult ajakirjanduse bibliografeerimisele.

1921. a. novembris algas Eesti Bibliograafia Asutis tegevust Eesti Rahva Muuseumi arhiivraamatukogu juures J. Muide juhatusel. Otsustati esialgu piirduda ainult eestikeelsete ajalehtede ja ajakirjade bibliografeerimisega ja registreerida neist kõik eesti-aineline materjal kuni kõige vähemate sõnumiteni. Paariaastase tegevuse järele, kui järjega oli jõutud osalt juba ka uuemate lehtedeni, selgus, et kavatsatud ulatus on teostamatu XX-nda sajandi ajalehtede juures. Seepärast tuli uuemat ajakirjandust bibliografeerides jätta kõrvale sõnumid ja registreerida ainult kõige olulisem — artiklid.

Materjali klassifitseerimisel valiti aluseks rahvusvaheline Brüssel-Dewey kümnend-süsteem, milline muuseumis on tarvitusel kõigis SSSR-i raamatukogudes. Ka meie rahvaraamatukogude liigituskava kokkuseadmisel on kasustatud Brüssel-Dewey kümnendsüsteemi põhiprintsiipe. Muidugi ulatub Brüssel-Dewey klassifikatsioon võrdlematult kaugemale üksikasjadesse kui rahvaraamatukogude liigituskava ja on seejuures ühtlasi ka palju painduvam. 1907. aastal ilmunud Brüssel-Dewey käsiraamat näeb ette põhi- ja abitabelites kokku umbes 33.000 eriliiki, seejuures on bibliografeerijale võimalus jätetud moodustada tarbekorral abitabelite varal uusi liike

kuni umb. 90.000-ni. Nii on võimalik ka kõige väiksemalegi eriküsimusele moodustada iseseisev liiginumber.

Läbitöötatud ainestikust kirjutatud sedelitest korraldati neli kataloogi: 1) süstemaatiline peakataloog, 2) autorite-register, 3) asutiste- ja isikuregister ja 4) topograafiline kataloog.

Esimeses järjes on silmas peetud möödunud sajandi ajakirjandust ja viimasest ongi ülevaade kaunis täielik. Praegu töötatakse käesoleva sajandi tähtsamate ajalehtede kallal, kuid üle 50% koondatud töäjõudude koosseis ei võimalda töös kaugeltki sellist edukust, kui see oli vanema ajakirjanduse bibliografeerimisel.

Kuni 1. jaan. 1931 oli läbi töötatud 341 aastakäiku ajalehti ja ajakirju s. o. arvuliselt võttes umbes $\frac{1}{10}$ kogu meie ajakirjandusest. Kuid seejuures tuleb pidada silmas, et bibliografeeritud on esijoones just suuremaid lehti ja seetõttu võiks pidada bibliografeeritaks umbes $\frac{1}{3}$ kogu ajakirjandusest. Registreeritud on umbes 200.000 artiklit ja neist kirjutatud ümmarguselt 420.500 sedelit.

Kui võrrelda senivalminud kataloogide ulatust meie suuremate raamatukogude kataloogidega, kui paralleelitada registreeritud kirjutiste arvu raamatute arvuga raamatukogudes, siis on Eesti Bibliograafia Asutis Tartu Ülikooli raamatukogu kõrval teisel kohal Eestis.

Üksikute tähtsamate küsimuste kohta käivat materjali on kavatsatud avaldada ka trükis, kui seda võimaldab ainealine olukord, senini igatahes pole seda veel suudetud ja ka lähemas tulevikus pole selleks senisest paremaid väljavaateid. Erilistel alustel võib ilmuda esialgu ainult asutise poolt toimetatud „Eesti Kirjanduse“ sisunimestik, loodetavasti juba eeloleva suve jooksul. Viimane ei ilmu aga mitte asutises tarvitusel oleva kümnendsüsteemi liigituses, vaid materjal tuli laiemale üldsusele tuttavama kava, prof. W. Andersoni „Eesti ajaloo ja filoloogia aastaülevaate“ kava järelle ümber korraldada.

O. Urgart.

Uleriikline raamatukoguhoidjate päev.

Tallinnas, 25. veebr. 1931. a. Tallinna keskraamatukogu ruumes.

P ä e v a k o r d :

1. Avasõna.
2. Juhatuse valimine.
3. Hamini kavatsusi avalikkude raamatukogude arendamise alal — Hamini esindaja A. Kurvits.
4. Milliseid ülesandeid taotleb E. Haridusliit raamatukogunduse alal ja millised on tema kavatsused. — Haridusliidu esindaja E. Vender.

5. Avalikkude raamatukogude töö arendamise ja ühtlustamise võimalustust — A. Sibul.
 6. Väärtkirjanduse juhtimisest avalikkudesse raamatukogudesse — H. Mugasto.
 7. Avalikud raamatukogud ja koolid — K. Kihlevelt.
 8. Kultuuroromavalitsuste raamatukogud — H. Weiss.
 9. Läbirääkimisi.
- Päevast võtsid osa 36 raamatukoguhoidjat ja haridustegelast.

A v a m i n e.

Päeva avab sellekohase kõnega Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu esimees Fr. Puksov kell ½11 hommikul.

J u h a t u s e v a l i m i n e.

Päeva juhatajaks valitakse A. Sibul, abiks Fr. Puksov, protokollijaiks K. Krikman ja L. Ploompuu.

R e f e r a a d i d.

Esimesena refereerib Hariduse- ja Sotsiaalministeeriumi peasekretär A. Kurvits: *Hariduse- ja Sotsiaalministeeriumi kavatsust avalikkude raamatukogude alal.*

Kõneleja teatab, et ministeerium kavatseb lähemal aastail suurendada toetussummasid raamatukogudele. 1931/32. a. eelarves on ette nähtud toetusena raamatukogudele 56.000 krooni. Hasomin. asub seisukohal, et asutatakse uusi raamatukogusid, mille järele avalikkude raamatukogude võrk muutuks tihedamaks ja raamatukogud lugejaile kättesaadavamaks. Tähtsamaks uute raamatukogude asutamist peab ministeerium siiski olemasolevate raamatukogude täiendamist väärtusliku kirjandusega. Hasomini lähemaiks ülesandeks on: 1) soovitatavate raamatute nimestiku koostamine, millise ülesande teostamiseks juba moodustatud sellekohane komisjon, 2) raamatukogude tegevuse otstarbekohane juhtimine, millise sihi saavutamiseks hakatakse korraldama kutsehariduse levitamist kindla kava järele, 3) raamatukogude mõtte ja töö tähtsuse selgitamisel tahetakse koos töötada haridusliste organisatsioonidega, nagu Eesti Haridusliit, E. Raamatukoguhoidjate Ühingu jne.

Juhataja A. Sibula ettepanekul otsustatakse ära kuulata veel kaks järgmist referaati ja siis pidada läbirääkimisi kõigi kolme referaadi kohta korraga.

Järgneb E. Haridusliidu sekretäri E. Venderi referaat: *Milliseid ülesandeid taotleb Eesti Haridusliit raamatukogunduse alal ja millised on tema kavatsused.*

Kõneleja tähendab, et E. Haridusliidu ülesandeks raamatukogunduse alal on 1) kirjanduse valiku ja 2) selle leviku korraldamine. Selleks on Haridusliidu väljaandel ilmunud soovitatavate raamatute nimestik. Oli kavatsus sellele nimestikule järke anda. Et aga Hasomin on asunud soovitatavate raamatute nimestiku koosta-

misele, siis on Haridusliit jäänud äraootavale seisukohale, et mitte teha paralleelset tööd.

A. Sibul kõneleb: *Avalikkude raamatukogude töö arendamise ja ühtlustamise võimalustest.*

Praegune raamatukogude võrgu tihedus võiks meid juba enam-vähem rahuldada. Palju halvem on seisukord nende koostisega. Mõnekümne ja sajaköitelised kogud, milliseid meil üle 50%, ei suuda rahuldada lugejaid. Tuleb suurendada raamatute arvu. Selleks on vajalik, et riik ja omavalitsused suurendaksid antavat toetust. Edasi tuleks luua tihedam side üksikute raamatukogude vahel raamatute vastastikkuse laenutuse teel ja asuda keskraamatukogude võrgu väljaarendamisele, sest ühest keskraamatukogust on vähe. Sihiks olgu, et iga maakond saaks oma keskraamatukogu, mis koonduks kõik oma maakonda puutuva kirjanduse, laenutaks raamatuid oma maakonna elanikkudele ja raamatukogudele. Maakondliste kogude ülesandeid võiksid täita linna avalikud raamatukogud. Selleks peaksid saama maakondlised keskkogud suuremat riiklist toetust. Raamatukogude edukaks tegevuseks on tarvis koguhoidjate kutseharidust tõsta ja võimaldada neile stipendiume välismaal õppimiseks.

L ä b i r ä ä k i m i s e d .

Juhataja *Fr. Puksov* avades läbirääkimised, ütleb, et ta pooldab *A. Sibula* ettepanekut arendada maakondliste keskraamatukogude võrku. Tuleks anda määrus, et maakondlised keskraamatukogud saaksid sundeksemplarid vastava maakonna linnas ilmunud trükitöödest.

A. Sibul toonitab, et raamatukogude juhatajate kutsehariduse tõstmiseks on tarvis, et võimaldataks soovijaile sooritada eksamid sellekohase Hasomini poolt kinnitatud kava järele.

H. Mugasto ei poolda maakondliste keskraamatukogude asutamist. Raamatukoguhoidjate kutsehariduse tõstmiseks tulevad korraldada kursused ja mõned komandeerimised välismaile. Eksamid on tarvilikud. Koguhoidjad võiksid omandada kutse.

A. Kurvits pooldab raamatukoguhoidjate eksamineerimist ja vastavate kutsetunnistuste väljaandmist. Välismaale komandeerimisest arvab, et ei ole võimalik teostada seda käesoleval aastal vastavate summade puudumisel. Peab tarvilikuks, et ERÜ annaks välja oma ajakirja. Kutsehariduse tõstmiseks peab soovitavaks, et ühing korraldaks kursuseid. Ministeerium annaks nende korraldamiseks kuni 500 krooni.

E. Vender. Raamatukogunduse alal on tarvis juhtivat kohta. Selleks võiks kujuneda Hasomini juure loodud soovitavate raamatute nimestiku koostamise komisjon.

A. Sibul arvab, et avalikkudele raamatukogudele ei tehta otse

sunduslikuks omandada ainult neid raamatuid, mis loendatud soovitatavate raamatute nimestikus.

H. Mugasto. Raamatukogunduse töös võiks maksta järgmine tööjaotus: Haridusliit võtab omale raamatute propageerimise, Raamatukoguh. Ühing tehnilise töö ja Hasomin annab vajaliku raha.

Läbirääkimistele järgneb *H. Mugasto* referaat: *Väärtkirjanduse juhtimisest avalikkudesse raamatukogudesse.*

Väärtkirjanduse soetamisel tuleks arvestada esijoones esteetiliste ja eetiliste nõuetega. Kirjastajad peaksid panema rohkem rõhku raamatu välimusele. Ka lugejad ise võiksid näidata suuremat aktiivsust ja aidata ära hoida kirjanduslikku langust. Teatava valiku väärtkirjandusest annab Hasomini juurde loodud soovitatavate raamatute komisjon. Soovitab, et töö lihtsustamist peetaks silmas. Eesti Kirjanduse Selts kavatsevat oma raamatutele kaarte trükkida.

A. Kurvits. Kui EKS teostab kaartide trükkimise, siis on loota, et ka Noor-Eesti ja Loodus temale järgnevad. Liigitada võiks ka nim. komisjon, kuid tema nimestik ilmub palju hiljem kui kaardid, mis kirjastajad ühes raamatuga laiali saavad.

Fr. Puksov. Trükitud kaardid on väga tarvilikud, pooldab ka seda, et eesti raamatute üldnimestikus läbi viidaks liigitamine.

Kuna sõnasoovijaid enam ei ole, asub *K. Kihlevalt* kõnelema teemil: *Avalikud raamatukogud ja koolid*, milline referaat on toodud ära käesolevas numbris tervelt.

Läbirääkimistel soovitab *H. Mugasto* lahus hoida avalikke ja koolide raamatukogusid. Õpilaste keskel tuleb kasvatada armastust ja lugupidamist raamatu vastu.

K. Kihlevalt arvab, et ei tuleks õpilastele avalikkude raamatukogude kasutamisel teha takistusi. Soovitav oleks sisse seada õpilastele oma lugemistoad.

A. Kurvits ei poolda kooli- ja avaliku raamatukogu ühendamist, sest neil on täita iseseisvad ülesanded. Koostöö mõlema vahel on soovitatav. Ainult sel juhul on ühinemine võimalik, kui avalik kogu asub koolimajas ja teda juhatab õpetaja.

Viimasena kõneleb *H. Weiss*: *Kultuuroromavalitsuste raamatukogudest.*

Saksa kultuuroromavalitsuste raamatukogude võrk loodi 1926. a. Alul tuli olevaid raamatukogusid korraldada ja hiljem asuti rändkogu loomisele. Praegu on rändkogus 2000 köidet. Tarbekorral avab rändkogu üksikuis punktides raamatute laenutuse kohad. Raamatukogu täienduseks on ette nähtud krediiti 4500 krooni. Praegu on sakslastel 9 avalikku- ja 1 rändkogu.

A. Kurvits. Meid peaks huvitama iseäranis raamatute väljasaatmine rändkogude poolt. Tuleks ka meil võtta kaalumisele raamatute väljasaatmine keskraamatukogu poolt.

H. Mugasto. Ühing võttis h-ra Weissi referaadi päevakorda selles mõttes, et selgitada rändraamatukogu tegevust ja selle otsustarbekohasust.

A. Kurvits soovitab mitut raamatute väljasaate keskkoha.

A. Sibul arvab, et kui suudame luua keskraamatukogude võrgu, siis omame raamatute väljasaate keskkohad ja teeme raamatud tarvitajaile kättesaadavaiks.

Kell 4 tehakse lõunavaheaeg. Pärast vaheaega võetakse vastu järgmised resolutsioonid:

Resolutsioonid.

1) Üleriikline raamatukoguhoidjate päev peab tarvilikuks, et Hasomin asutaks maakondlikke keskraamatukogusid, millised instrueeriksid maakonna kogusid ja korraldaksid rändraamatukogude tegevust oma maakonnas.

2) Üleriikl. rmkh. päev avaldab soovi, et Hasomini juurde loodud raamatu komisjonile antaks läbivaatamiseks kõik raamatukogundust puudutavad küsimused.

3) Üleriikl. rmkh. päev avaldab soovi, et Hasomin võimaldaks stipendiumi ühele raamatukoguhoidjale edasiõppimiseks välismaal raamatukoguhoidjate koolis.

4) Üler. rmkh. päev leiab olevat vajaliku süvendada koostööd kooli ja avaliku raamatukogu vahel. Selleks oleks soovitav, et õpetajad oma kongressidel laiemalt arutaksid raamatukogundusse puutuvaid küsimusi.

5) Kuna suurem osa raamatukoguhoidjaid on õpetajad, peab Ülerk. rmkh. päev tarvilikuks võtta Pedagoogiumi õppekavasse sundusliku ainaena raamatukogundus.

6) Noorte lugejate huvi tõstmiseks raamatute vastu Üleriikl. rmkh. päev peab tarvilikuks lugemistubade asutamise laste jaoks.

7) Raamatukogude kataloogimistöo lihtsustamiseks Üleriikl. rmkh. päev peab vajalikuks nimestiku kaartide trükkimist. Kaartide kirjastamise peaksid võtma enda ülesandeks raamatute kirjas-tajad. Kaart peaks ilmuma raamatuga ühel ajal.

8) Ülerk. rmkh. päev peab tarvilikuks, et riigi raamatukogu jätkaks nende raamatute üleandmist Tallinna keskraamatukogule, milliseid ametasutised ei vaja oma ülesannete täitmisel, nagu see on ette nähtud Av. raamatukogude seaduses § 8, märkus 2.

Käesolevast numbrist on osa jooksvat materjali ruumi puudusel välja jäänud.

Kirjandus.

RICH. ANTIK. *Eesti Rahvuslik arhiivraamatukogu*. Eesti Rahva Muuseumi väljaanne nr. 23. Tartus 1931. Mit einem Referat: Die estnische Archivbibliothek. 41 lk.

Küll on siin-seal ilmunud võõrkeeltes Eestis asuvate raamatukogude kirjeldisi, kuid eesti keeles pole avaldatud seni ühtegi kokkuvõtlikku ülevaadet üksiku raamatukogu kohta. Ongi siis eriti tervitatav esimene katse Eesti Rahva Muuseumi raamatukogu juhataja hra R. Antiku poolt pakkuda täpsat pilti tema juhatusel töötava raamatukogu tekkimisest, arengust ja korraldusest. Ja kui arvestada veel asjaoluga, et Eesti Rahva Muuseumi juures asuv arhiivraamatukogu on kujunenud eesti rahvuslikuks raamatukoguks, eriülesandega koguda täielikult kõiki eesti keeles ilmunud trükiteosteid kui ka Eesti ja eestlaste kohta käivat kirjandust, siis tundus juba ammugi vajadus selle teose järele.

Selle raamatukogu tekkimisajaks võiks pidada küll juba 1871. a., mil on asutatud Eesti Kirjameeste Seltsi raamatukogu. Eesti Rahva Muuseumi loomisel anti see raamatukogu ühes Eesti Üliõpilaste Seltsi raamatukoguga üle ja nõnda sai aluse arhiivraamatukogu, mis praegu on oma suuruse poolest teisel kohal Eestis (suurim Eestis on Tartu Ülikooli oma) ja mille koostis jõudnud ligikaudu 100.000 köiteni.

Omas ülevaates valgustab autor küsimust alul ajalooliselt tutvustades lugejaid raamatukogu tekkimislooga kui ka varasemate eestikeelse kirjanduse kogujatega. Selle järele peatub ta raamatukogu praegusel koostisel, ruumidel, seesmisel korraldusel ja kasutamisel.

Küll leiame siin peamiselt teaduslikule raamatukogule omaseid jooni, kuid ka meie avalikkude raamatukogude tegelasi tohiks see kirjeldis huvitada, eriti teises osas raamatukogu tehniliste küsimuste lahendamisel: kataloogimise, paigutamise jne. käsitlemisel. Siin esitatud viimastele tehnilistele nõuetele tugenevad andmed ja meetodid pakuvad väärtuslikke juhtnööre raamatukogu korraldamistööks.

Ainult ühes piasiasjas ei saa kuidagi pooldada autori eriarmist, nimelt kui põhjendatakse väidet — „ilma suurimad raamatukogud on rahvuslikud raamatukogud“ nende kasustamisega ainult kohapeal. Ka teistes teaduslikkudes raamatukogudes vastandina rahvaraamatukogudele, ei kahane koostised „läbiloetud“ ja tagasitoomatute“ raamatute arvel. Põhjust väitele tuleb otsida mujalt, nimelt sellest, et rahvuslikke raamatukogusid on alati varustatud sundeksemplaridega, et neile on osaks saanud suuremad annetused ja suuremad riiklised toetused. Nad kasvasid eriti jõudsalt võõrandamise teel omandatud raamatute arvel.

Üldiselt tohiks loota, et see uudisteos, mis on rikastanud kirjandust meie raamatukogunduse alal oma väärtusliku sisulise materjali tõttu, osutub raamatukogundusest huvitatud isikutele kasulikuks käsiraamatuks.

Teos on varustatud lühikese saksakeelse kokkuvõttega, et ka muulastele ülevaadet anda meie rahvuslikust raamatukogust.

F. P.

Rahvusvahelisest Raamatukoguhoidjate Ühingu Liidust.

Rahvusvahelise Raamatukogunduse ja Bibliograafia Komisjoni asutamise küsimus kerkis esikord päevakorrale 1926. a. rahvusvahelisel raamatukoguhoidjate ja raamatu sõprade kongressil Prahast 28. juunist — 3. juulini. Sama kongress võttiski vastu resolutsiooni „Rahvusvahelise Raamatukogunduse Komisjoni“ asutamise vajaduse kohta ja valis ühtlasi esindaja rahvusvahelisse vaimse koostöö instituuti. Prahast kinnitati ka osaliselt ülalmainitud Liidu põhikiri, milles seletatakse lähemalt selle organisatsiooni töö piire. Nimelt tahab Liit süvendada sidemeid mitmesuguste maade raamatukoguhoidjate ühingute vahel ja luua suhteid nende ühingute ning rahvusvahelise vaimse koostöö instituudi vahel.

Järgmisel kongressil, mis peeti Atlantic City's ja Philadelphias 1926. a. 4.—9. okt. Ameerika Raamatuk. ühingu 50. aastapäeva konverentsi puhul, vastuvõetud resolutsioonest selgub lähemalt, et soovitakse luua organisatsioon, mis taotleb alljärgnevaid sihte. Liidu ülesandeks on: 1) Anda üldist informatsiooni kõigi rahvuste raamatukoguhoidjatele, kes kuuluvad nim. Liitu; hankida ja võimaldada teenistuskohiti raamatukoguhoidjatele, toimetada raamatukoguhoidjate vahetust erimaade vahel, korraldada õppereise välismaile, soetada hinnaalandusi liiklemisteil jne. 2) Informatsiooni andmine raamatukogunduse koolidele, mille tagajärjel avaneb võimalus võrrelda raamatukogude rahvusvahelist majanduslist olukorda; anda nõu nim. koolide õppekavade koostamisel; koguda statistilisi andmeid; korraldada üliõpilaste vahetust ülalmainitud koolide üksikuis teaduskonnis; diplomide ühevääristamine jne. 3) Käsi-raamatute ja bibliograafiliste teoste trükkis avaldamine rahvusvahelise kooperatiivi kaudu; ühtlase raamatukogunduse terminoloogia sõnastiku koostamine; rahvusvaheline raamatute vahetamine laenutuste näol; käsikirjade laenutus jne.

Ameerika kongress valis Liidu komitee asukohaks Pariisi, sest: 1) asub Pariisis Rahvusvaheline vaimse koostöö instituut, 2) arvestati soodustusega, milliseid pakub Pariis, olles ühendislik Ameerika ja Euroopa vahel ning 3) omab Pariis vaimseid

keskkohti, millised hädavajalikud komitee edurikkaks tööks. Nimitelt on Pariisis eeskujulik Ameerika süsteemiline raamatukogu, millise seesmine korraldus püüab täiesti järgi aimata Ühendriike suurimaid avalikke raamatukogusid. Ka on Pariisis raamatukogunduse kool, kus õpivad üliõpilased mitmesugusist rahvusist. Lõppeks on selles linnas ka rahvusvaheliste raamatukogundusse puutuvate dokumentide kogumispunkt, millised osalt on kogunud ülalmainitud kool ning milliste arv praegu koosneb 60.000 kaardist, toikumendist, plaanist, fotost jne. Liidu komitee bürooruumidki asuvad nimetatud Ameerika raamatukogu hoones (10 rue de l'Élysée).

Kolmas kongress, milline langeb ühte Briti Raamatukoguhoidjate ühingu 50. aastap. pühitsemisega Edinburis 26.—30. sept. 1927, piiritleb juba palju täpsamalt Liidu sihte. 15 erimaad 12 esindaja kaudu annavad nõusoleku astuda Liidu liikmeks, mille järele valitakse esimeheks Dr. Isak Collijn, Rootsi Kuningliku raamatukogu juhataja Stokholmist, ja 6 teist juhatuse liiget. Liidu põhikiri kinnitati järgmisena, kusjuures olen siia hulka võtnud ka mõned lisandused, mis võeti vastu hiljem komitee 3. täiskogu istangul Stokholmis 20. VIII. 1930.:

§ 1. Organisatsiooni nimeks on Rahvusvaheline Raamatukoguhoidjate Ühingu Liit.

§ 2. Liidu ülesandeks on rahvusvahelise raamatukogude koostöö edendamine.

§ 3. Liidu liikmeiks on rahvuslikud ühingud, kes võtavad omaks Liidu põhikirja ja temas ettevõetavad olulised muudatused. Liidu liikmeiks võetakse kõik ühiste sihtidega ühingud komitee nõusolekul. Igal maal on üks hääleõigusline liige või selle asemik, kusjuures peale mainitute võib olla veel teisi esindajaid, kel ainult sõnaõigus. Saadikud valitakse viie aasta peale, kuid on ka õigus samu esindajaid hiljem uuesti tagasi valida.

§ 4. Liidu asju ajab rahvusvaheline raamatukogu komitee, milline koosneb esindajaist, keda valivad Liitu kuuluvad ühingud.

§ 5. Komitee kohus on valida paik ja aeg rahvusvaheliste raamatukoguhoidjate konverentside jaoks, valmistada nende töökaavad, tugevndada suhteid raamatukogude, raamatukoguh. ühingute, bibliograafide jne. vahel.

§ 6. Rahvusvahelisi raamatukoguhoidjate konverentse peetakse kord viie aasta sees. Komitee täisistanguid peetakse ühenduses iga rahvusvah. konverentsiga. Erakorralised istangud võivad esimehe poolt kokkukutsutud saada $\frac{1}{3}$ komitee liikmete nõudmisel.

§ 7. Komiteel on õigus asutada oma liikmeist alamkomisjone.

§ 8. Rahvusv. Raamatukoguh. Ühingu Liidu ja komitee ametnikeks on esimees, kaks abi ja sekretär. Sekretär omab hääleõiguse.

§ 9. Iga rahvusliku ühingu osamaks Liidule oleks 25—50 Šveitsi santiimi iga üh. liikme pealt ehk jälle 5—10% tervest ühingu liikmemaksust, kusjuures kogu osamaks ei tarvitse ületada 2500 Šveitsi franki iga üksiku üh. pealt. Osamaks peab olema tasutud igal kalendriaastal hiljemalt 1. märtsiks ja saadetakse Liidu sekretäri nimele. Need osamaksud kujundavadki Liidu eelarve.

§ 10. Iga ühing võib välja astuda Liidust, kui ta on tasunud osamaksu vastava aasta eest.

Liidu esimesel täiskogu istangul Roomas 31. märtsil 1928. valiti kuus alamkomisjoni töökavade teostamiseks: rahvusvahelise liigituskava väljatöötamise komisjon, rahvusv. kataloogimisjuhiste koostamise kom., bibliograafiate ja bibliograafide rahvusv. seadustekogu väljatöötam. komisjon, raamatukoguhoidjate ja raamatukogu assistentide vahetamise kom., kutsehariduse ja põhikirjade komisjonid. Komitee teisel täiskogu istangul Roomas 14. VI. 1929. muudetakse Rahvusvahelise Raamatukogu ja Bibliograafia Komisjoni senine nimetus „Rahvusvaheliseks Raamatukoguhoidjate Ühingute Liiduks. Kolmandast Liidu konverentsist võtab osa ka juba Eesti esindaja, nimelt Eesti Rahva Muuseumi raamatukogu juhataja R. Antik, kelle poolt ilmus konverentsi üksikasjaline kirjeldis „Vabaharidustöö“ 1930. a. raamatukogunduse erinumbris. Sellest kirjutisest ilmneb kuipalju komisjonid on suutnud teostada eelmisel konverentsel ülesseatud kavatsusist.

Eesti kuulub R. R. Üh. Liitu 1928. aastast. Teisel täiskogu istangul mainib Liidu esimees oma aruandes, et Eesti Raamatuk. ühingu esimees A. Sibul kirjaga 5. dets. 1928. on teatanud, et Eesti rahvuslik üh. ühineb Edinburi resolutsiooniga ja nimetab esindajaks Eesti poolt Tartu Ülikooli raamatuk. juhataja cand. phil. Fr. Puksovi ning selle asemikuks mag. phil. A. Jürman-Kuusik'u, Tallinna keskraamatukogu raamatukoguhoidja. Ka naaberriik Läti kuulub 1928. a. Liitu. Praegu on Liidus 21 rahvuslikku ühingut.

A. Jürman.

Linnade avalikkude raamatukogude tarvitamine 1930/31 a.

Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing pöördus kõigi meie linnade raamatukogude poole palvega saata andmeid nende tarvitamise kohta. Vastused saadi kõigilt linna raamatukogudelt peale Tõrva, milline vaatamata kahele kirjale ei vastanud. Viimase kohta on ta-

belis toodud 1929/30. a. andmed. Nagu alltoodud andmed näitavad, on meie linnadest Paldiski ja Petseri elanikud kõige paremini varustatud raamatutega. Esimeses tuleb 100 elaniku kohta 108 köidet ja teises 94 köidet. Kõige elavamalt on raamatukogu kasutanud ka Paldiski elanikud, kus elaniku kohta tuli 4,10 köidet. Teemale järgnevad Petseri, Tõrva ja Tallinna.

Linnad	Avallikke kogusid	Elanikude arv	Laenajate arv	Köidete arv	Köiteid 100 elaniku kohta	Laenatud köiteid	Ühe elaniku kohta
Tallinn . .	5	131.778	10.234	55.886	42	364.954	2,77
Haapsalu .	1	4.223	97	1.542	37	2.822	0,67
Kuresaare	1	4.250	45	1.469	34	624	0,15
Narva . .	2	25.278	1.415	21.305	84	43.231	1,71
Nõmme .	3	13.208	824	3.120	24	17.060	1,25
Paide . .	1	3.453	51	966	28	1.484	0,43
Paldiski .	1	1.099	413	1.179	107	4.550	4,14
Petseri . .	1	4.416	401	4.158	94	15.082	3,41
Pärnu . .	5	20.634	1.868	11.240	55	43.830	2,12
Põltsamaa	1	3.319	169	2.823	86	6.350	1,92
Rakvere .	1	12.527	710	3.772	30	19.547	1,57
Tapa . . .	1	4.194	126	1.275	30	4.159	0,99
Tartu . .	3	70.982	5.689	32.096	45	129.472	1,82
Tõrva . .	1	2.394	277	1.706	71	8.344	3,49
Türi . . .	1	3.272	632	1.680	51	5.451	1,66
Valga . .	1	12.665	307	2.706	21	18.180	1,44
Viljandi .	1	12.711	568	4.585	36	13.372	1,05
Võru . . .	1	5.679	286	2.960	52	5.435	0,96
Kokku	31	336.082	24.112	154.468	46	703.947	2,10

Kursused raamatukoguhoidjaile.

Kokkuleppel Hariduse- ja Sotsiaalministeeriumiga Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing korraldab raamatukoguhoidjaile 1931. a. suvel järgmised kursused:

1. Rakveres	1.— 3. juunini.	Lektorid:	A. Sibul, A. Juulman.
2. Valgas	1.— 4. „ „		A. Kurvits, L. Ploompuu
3. Viljandis	8.—12. „ „		A. Kurvits, A. Sibul.
4. Võrus	8.—12. „ „		Fr. Puksov, H. Mugasto, A. Möldri.
5. Raplas	13.—16. „ „		A. Jürman, A. Kurvits.
6. Paides	15.—18. „ „		A. Kettman, A. Kurvits.
7. Tartus	25.—30. „ „		F. Puksov, A. Sibul, H. Mugasto, L. Ploompuu, A. Möldri.
8. Lihulas	4.— 7. juulini.	„	A. Jürman, A. Kettman.
9. Petseris	6.— 9. „ „	„	L. Ploompuu, A. Möldri, H. Mugasto.
10. Pärnus	27.—31. „ „	„	A. Kurvits, A. Sibul, J. Saar.

Continental
kirjutusmasinaid.

Thales, Astra, Hamann arvutus- ja raamatupidamis- masinad.

Opalograph, Gestetner, Sensator, paljundamisaparaate

Kõiksuguseid **Büroomasinaid**

Soovitab K.-M.

Lier & Rossbaum

Tallinn, Viru t. 7. Tel. 433-34

Nõudke katalooge ja ostukohaseta demonstreerimist.

Raamatud igalt teaduse alalt.

— Ilukirjandus —

Välismaa ajakirjade parim tellimiskoht

Kluge & Ströhm

Raamatukauplus

Tallinnas, Pikk tän. 9.

Tellimised ja järelepärimised täidetakse viibimata

Nimekirjad hinnata.

Raamatukogudele soovitame meie väärtteoseist:

P. Bonfante, Rooma õiguse ajalugu 528+	
+16 lhk.	Kr. 8.75
Tartu Ülikool	432 lhk. „ 6.—
Majandusteaduslik Ajakiri	176 „ „ 2.—
Eramajandusteaduslikud kirjad	186 „ „ 2.50
H. Sepp, Narva piiramine ja lahing	342 „ „ 2.50
Soome—Eesti Hõimualbum	210 „ „ 2.50
Eesti Üliõpilaste Seltsi ajalugu	250 „ „ 4.50
E. Tennmann, G. Teichmüllers Philosophie des Christentums, 225 lhk.	„ 6.75

Rea akadeemiliste väljaannete pealadu.

Kogudele köited 10—40 sendini. Tellitavate raamatute nimestikkude koostamine tasuta.

Tellimiste täitmine kiire ja korralik.

Meie mais ilmuv raamatute pealadude nimekiri saadetakse soovijaile tasuta.

Akadeemiline Kooperatiiv

Jaani t. 7. Tel. 63

Iga perenaise uhkus ja rõõm

nii linnas kui maal

on kaunis ning ratsionaalselt korraldatud kodu ja kodumajapidamine.

Näpunäiteid säärase kodu loomiseks toob meie parimailt asjatundjailt ainuke kodumajapidamise ja kodukultuuri ajakiri Eestis „**Taluperenaine**“, mis ilmub iga kuu 1-sel päeval suures pildirikkas kaustas. Ajakirjal on käsitööosa mustri- ja lõikelehega. Kaasas „**Laste maailm**“. Aastatellijatele väärtuslikud hinnata kaasanded.

Kes kord „Taluperenaistega“ tutvunud, ei loobu sellest enam iial!
Tellimishind: 12 kuud 4 krooni, 6 kuud 2 kr. 25 s., 3 kuud 1 kr. 15 s. ja üksiknumber 40 senti.

Kõige lihtsam, kindlam ja kiirem on tellida „Taluperenaist“ postiasutiste kaudu.

Talitus ja toimetus, Tartus, Suurturg 8.

F. WASSERMANN, Tallinn, Pikk 7. Tel. 433-48

Valik minu kirjastusel ilmunud kodumaa kirjandust

<i>Amelung-Wrangell, Geschichte der Revaler Scharzenhäupter</i>	18.—
<i>Auszüge aus den Kirchenbüchern des Estländischen Konsistorialbezirks b. z. Jahr 1900, Teil I.</i>	3.—
<i>Johansen, Acht Bilder aus Estland</i>	1.60
„ <i>Keila kirikuvööründrite arveraamat 1472—1553. a.</i>	2.—
<i>Kaulitz-Niedeck, Hapsal. Ein nordisches al fresco Klänge, Luzerneanbau im Baltikum</i>	2.50
<i>Punschel'i laulu-viiside-raamat IV lisa: Viisid vaimulikkude laulude</i> “ juure 1923. aastast	1.—
<i>Winkler, Der estländische Brennschiefer. Untersuchung, Gewinnung und Verwertung</i>	20.—
Nõudke minu kirjastuse täielik raamatute nime- ja hinnakiri maksuta.	

Väljamaa raamatud ja ajakirjad suures valikus.

Soodsad ostutingimused!

EESTI ENTSÜKLOPEEDIA

Eesti teaduste sõnaraamat

Ilmub 8 andes. Üle 60.000 artikli. 11.000 veergu tihedat teksti. Teos on rikkalikult illustreeritud piltidega, kaartidega ja plaanidega.

Eeltellijaile soodustatud hinnad.

Maksmine osakaupa.

Nõudke hinnata tutvustamisvihku (32 lhk. värvitrukis), millest leiate lähemaid teateid teose ja tellimistingimuste kohta.

„Eesti Entsüklopeedia“ on suurimaid algatusi kirjastamise alal Eestis. See ei ole äriline ettevõte, vaid suurejooneline rahvuskultuuriline töö. Üle 250 kaastöölise — eriteadlase kõigilt elualadelt pühendavad süia kogu oma teadmised.

...Nüi kujuneb „Eesti Entsüklopeedia“ igale haridushuvilisele vaimseks varaadaks, mis suudab asendada rohkearvulist raamatukogu“.

(Entsüklopeedia tutvustusartiklist.)

Eesti Entsüklopeedia talitus

K./Ü. „LOODUS“ Tartus, Vana t. 1.

LOOMING

Eesti Kirjanikkude Liidu ajakiri.

Üheksas aastakäik — 1931

LOOMING on ainulaadne ja parim kirjanduslik ajakiri Eestis.

LOOMINGUS ilmub novelle, luuletisi, draamasid, artikleid, ülevaateid, ankeete, mitmekesist informatsiooni jne.

LOOMINGU väljaandjaks on Eesti Kirjanikkude Liit; ajakirja juhtivasse toimkonda kuuluvad: A. Alle, E. Hiir, J. Semper ja Fr. Tuglas; vastutavaks ja tegevaks toimetajaks on J. Semper.

LOOMINGU kaastöolisteks on kõik eesti kirjanikud ja paremad arvustajad.

LOOMINGUT ilmub 1931. aastal kümme numbrit, iga nr. kuni 112 lehekülge suures kaustas. Tellimishind on aastas 14 kr., pooles aastas 7 kr., välismaile aastas 15 kr., poolesaastas 7,50 kr.; üksik number 1,60 kr.

LOOMINGU seniseid aastakäikusid on veel saada. Esimese aastakäigu hind on 7,20 kr., teise — 9 kr., kolmanda — 10 kr., neljanda — 13 kr., viienda — 13 kr., kuuenda — 13 kr., seitsmenda — 13 kr., kaheksanda 15 kr.

Toimetuse ja talituse aadr.: Tartu, Noor-Eesti Kirjastus, ajakiri „Looming“. Toimetaja kõnetunnid säälsamas iga kolmap. ja laupäev kell 12—1.

Tellimisi võtavad vastu: Loomingu talitus, postiasutised, raamatukauplused ja Loomingu usaldusmehed.

TALLINNA EESTI KIRJASTUS-ÜHISUSE „PÄEVALEHE“
raamatu- ja kirjutusmaterjaliladu

on kõige suurem, täielikum ja valikurikkam Eestis.

MAA- ja LINNARAAMATUKOGUDELE

soovitame rikkalikus valikus kodu- ja välismaa

teaduslikku- ja ilukirjandust

ja haridusministeeriumi poolt kinnitatud
raamatukogu rakendusmaterjale.

Valmistame oma köitekojas
maitserikkalt ja kindlalt igasugu
LIHT- ja ILUKÖITEID
üksikute ja kogudele.

*Kõige võrreldavamate raamatute, aja-
kirjade ja ajalehtede peale võtame
tellimisi vastu ja täidame kiiresti.*

TÄIELIKUD RAAMATUTE NIMESTIKUD KOGUDELE
HINNAT

Kõige kasulikumad ostukohad:

T. E.
K. Ü.

„PÄEVALEHE“

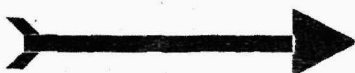
T. E.
K. Ü.

raamatu- ja kirjutusmaterjalikauplused

TALLINNAS,

S. Karja t. 23. Tel. 15-13.

Pikk t. 2. Tel. 434-94

Suurim ja odavam raamatute ostukoht Eestis.

Soovitame oma rikkalikust laost

kooli- ja rahva- raamatukogudele

ilu-, jutu-, näite-, laste- ja teaduslikku kirjandust, igasuguseid raamatukogude rakendus materjale ja raamatute köitmise tarbeid.

Odav ja nägus raamatuköitmine kogudele.

Riigi-, linna-, seltskonna- ja eraasutustele

igasuguseid kontoritarbeid, kirjutusmaterjale, kontorraamatuid j. n. e.

Jaga
IgaTT ilma suurenev lä-
him 112 leht ablagapeetad
tarv. uskonna rahulole-
mist meiega, mis üksi ei
toetu meie korralikule ja
kiirele tellimiste köitmisele
ja müükakatele hindadele,
vaid ka meie suurele kor-
tamendile.

Kü „Rahvaülikool“

Tallinnas,

Harju tän. 48, omas majas, tel. 24-49 ja 30-67.

Jaani tän. 6, Panga majas, tel. 6-66.

Meie täieliku raamatute nimekirja saadame **hin-
nata igale kogule** sellekohase nõadmise puhul